

**การวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบความอยู่รอดการจัดการกลุ่มชุมชนทอผ้าไหม
อำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์**
(Comparative Analysis of the Survival Management of the Silkworm
Community Group, Ban Dan District, Buri Ram Province)

ทศพร แก้วขวัญไกร¹

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการจัดการกลุ่มชุมชนทอผ้าไหม อำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์ 2) เปรียบเทียบการจัดการกลุ่มชุมชนทอผ้าไหม อำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์ และ 3) วิเคราะห์ความอยู่รอดการจัดการกลุ่มชุมชนทอผ้าไหม อำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์ เครื่องมือในการวิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งมีโครงสร้าง และแบบสัมภาษณ์กลุ่มสนทนาประเด็นเฉพาะ การวิเคราะห์ข้อมูลเกิดจากการนำข้อมูลที่ได้อามาจำแนกและจัดระบบข้อมูลแบบใช้ทฤษฎี และนำมาเปรียบเทียบเหตุการณ์ของแต่ละกลุ่มชุมชนทอผ้าไหมเพื่อหาข้อสรุปเกี่ยวกับความอยู่รอดการจัดการกลุ่มชุมชนทอผ้าไหม ผลการวิจัย พบว่า การจัดการกลุ่มชุมชนทอผ้าไหม อำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์ มีองค์ประกอบวิเคราะห์ 3 มิติ กล่าวคือ มิติที่ 1 ปัจจัยนำเข้าที่ต้องอาศัยรากฐานแห่งความเข้มแข็งและการบริหารจัดการของกลุ่มชุมชนทอผ้าไหม กลุ่มที่มีจุดเด่นมิติที่ 1 มี 3 หมู่บ้าน คือ บ้านหนองแต้ ตำบลโนนขวาง บ้านสัมพันธ์ ตำบลวังเหนือ และบ้านบุ ตำบลปราสาท เนื่องจากทั้ง 3 หมู่บ้านมีการรวมกลุ่มกันในการกำหนดทิศทางของการพัฒนาอย่างเป็นประชาธิปไตย มิติที่ 2 กระบวนการผลิตที่พิจารณาด้านการเงินการลงทุนและการจัดทำบัญชี รวมทั้งด้านการผลิต พบว่าทั้ง 10 กลุ่มชุมชนทอผ้าไหมไม่มีปัญหาการผลิตหรือวัตถุดิบซึ่งสามารถหาได้ในพื้นที่ชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียง แต่กลุ่มที่มีจุดเด่นมิติที่ 2 ในด้านการเงินการลงทุนและการจัดทำบัญชี มี 2 หมู่บ้าน คือ บ้านสัมพันธ์ ตำบลวังเหนือ และบ้านปอแดง ตำบลโนนขวาง ที่มีศักยภาพในการตรวจสอบสุขภาพทางการเงินการลงทุนของกลุ่มอย่างเป็นรูปธรรม มีเงินสำรองไว้ใช้จ่ายในด้านต่างๆ และมิติที่ 3 ผลผลิตภัณฑ์ อันประกอบด้วยด้านการตลาดและด้านผลิตภัณฑ์ บรรจุกุภัณฑ์และฉลากสินค้า พบว่า มี 2 หมู่บ้านที่มีศักยภาพในการแข่งขันกับตลาดภายนอกที่สามารถยกระดับสินค้าให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมร่วมสมัยในปัจจุบัน มี 2 หมู่บ้าน คือ บ้านหนองแต้ ตำบลโนนขวาง และบ้านบุ ตำบลปราสาท โดยทั้ง 2 หมู่บ้านมียอดขายสินค้าและบริการเพิ่มขึ้นทุกปี รวมทั้งมีการฉลากและบรรจุกุภัณฑ์เพื่อสร้างเป็นสัญลักษณ์ต่อการรับประกันสินค้า โดยสรุปการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบความอยู่รอดการจัดการกลุ่มชุมชนทอผ้าไหมที่มีศักยภาพที่สามารถสร้างภูมิคุ้มกันกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพในอำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์ประกอบด้วย 3 หมู่บ้าน คือ บ้านสัมพันธ์ ตำบลวังเหนือ บ้านหนองแต้ ตำบลโนนขวาง และบ้านบุ ตำบลปราสาท

คำสำคัญ: ความอยู่รอด การจัดการ ชุมชนทอผ้าไหม

¹ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อาจารย์ประจำสาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
อีเมล: keawkaunkhai578@gmail.com

ABSTRACT

This research aimed: 1) to study the management of silkworm communities in Ban Dan District, Buri Ram province; 2) to compare the management of silkworm communities in Ban Dan District, Buri Ram province; and 3) to conduct a survival analysis of the management of silkworm communities in Ban Dan District, Buri Ram province. The research tools were in-depth interviews, semi-structured interviews, and focus groups interviews which were analyzed using typology and taxonomy, as well as the comparison of the silkworm communities, in order to find a conclusion about the survival management of the silkworm community group. It was found that the management of the silkworm community in Ban Dan District could be analyzed according to three dimensions. The first dimension was “input,” based on the foundation of the strength and management of the silkworm community. Three villages related to this dimension were Nong-Tae village, Non Khwang district; Samphan village, Wang Nuea district; and Bu village, Prasat district, since all three villages were grouped together in the direction of democratic development. The second dimension was the “process” of finance and investment, accounting, and production. It was found that the 10 silkworm communities had no problem regarding production, including the raw materials that can be found in the community and in nearby areas. However, two villages related to the second dimension in terms of accounting, finance, and investment were Samphan village, Wang Nuea district; and Po Daeng village, Non Khwang district, which had the potential to clearly verify their financial and investment situation, as well as their capability to save money for spending. The last dimension was “product,” which comprised marketing and product aspects. It was found that there were two villages with the potential to compete with external markets, which can elevate their products to be in line with contemporary culture, i.e. Nong-Tae village, Non Khwang district; and Bu village, Prasat district. The goods and services of both villages have increased every year and they also employ product labeling and packaging to symbolize the warranty that they offer. In conclusion, the silkworm communities in Ban Dan District, Buri Ram Province with the potential to create an effective group immunity consist of 3 villages: Samphan village, Wang Nuea district; Nong-Tae village, Non Khwang district; and Bu village, Prasat district.

Keywords: Survival, Management, Silkworm Community

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

นโยบายการเสริมรายได้ให้กับชุมชนภายใต้การจัดการทุกจังหวัดด้วยการนำโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (One Tambon One Product: OTOP) มาดำเนินการตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 พ.ศ.2540 - 2544 เพื่อใช้การพัฒนาผลักดันจากรากหญ้าถึงรากแก้ว ด้วยการเสริมสร้างศักยภาพสินค้าและบริการ สอดคล้องกับการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาสร้างเป็นอัตลักษณ์การผลิตสินค้าของชุมชน (สลักฤทธิ์ สมฤทธิ์ และไพฑูริย์ อินตะขัน, 2555; อินท์ชลิตา วัชรจิระโชติ, 2556) จนมาถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560-2564 ที่ยังคงยึดการเจริญเติบโตจากฐานรากที่ให้เกิดครอบคลุมขยายโอกาส

กลุ่มชนชั้นกลางให้กว้างขวางที่ให้เกิดการเพิ่มผลิตภาพบนพื้นฐานการใช้ภูมิปัญญาและพัฒนานวัตกรรมในท้องถิ่นเป็นหัวใจในการขับเคลื่อนต่อการลดความเหลื่อมล้ำภายในประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561) บนพื้นฐานของแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงที่จะช่วยให้ชุมชนมีการแข่งขันภายใต้การพึ่งพาตนเองจากทรัพยากรชุมชนที่มีอยู่เข้ามาเป็นจุดแข็งให้เกิดเป็นรูปธรรม (ทิพวัลย์ สีจันทร์, 2546)

พื้นที่อำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นอำเภอที่มีกลุ่มชุมชนทอผ้าไหม จำนวน 10 ชุมชนที่ทำการผลิตผ้าไหมมาตั้งแต่บรรพบุรุษที่ทำการผลิตในการใช้เป็นเครื่องนุ่งห่มและส่วนที่เหลือนำไปจำหน่าย จากการส่งเสริมของนโยบายของรัฐบาลในการพึ่งพาตนเองที่จะสร้างนวัตกรรมอันเกิดจากภูมิปัญญาชุมชนมาพัฒนาสู่การตลาด โดยมีการพัฒนาเชิงประจักษ์ตั้งแต่ปี 2540- ปัจจุบัน ซึ่งแต่ละหมู่บ้านมีบริหารจัดการกลุ่มชุมชนทอผ้าไหมของตนเอง ภายใต้วิถีแนวคิดของกลุ่มที่สอดคล้อง “การจัดการชุมชน” (Community Organization) ที่มีการสร้างเป็นกระบวนเชิงก้าวหน้า (ทศพร แก้วขวัญไกร, 2560ก) ด้วยการใช้ฐานความรู้ในชุมชนในการยกระดับสู่การดำเนินการจัดการกลุ่มทอผ้าไหม จากการใช้กลไกของสมาชิกภายในกลุ่มสร้างสรรค์การมีส่วนร่วมในการพัฒนาทอผ้าไหมที่เน้นพลังจากวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นจิตสำนึกของสมาชิกเพื่อให้เกิดความยั่งยืน ด้วยการกำหนดเป้าหมายให้มีรายได้เพิ่มขึ้นเป็นการเสริมจากอาชีพหลัก คือ การทำนาและการปลูกอ้อย เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การจัดการกลุ่มชุมชนทอผ้าไหมในพื้นที่อำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์ มีแนวโน้มจำนวนสมาชิกลดน้อยถอยลงเหลือแต่สมาชิกที่มีอายุมากกว่า 40 ปีขึ้นไป โดยการทอผ้าไหมจะเป็นสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น ทำให้การพัฒนาในด้านการมัดหมี่ในรูปแบบร่วมสมัยหรือสมัยใหม่มีน้อย อีกทั้งการย้อมสีเส้นไหมก็ไม่ได้ได้รับความสนใจของกลุ่มตลาดภายนอก นอกจากนี้ความเข้มแข็งของการรวมกลุ่มชุมชนทอผ้าไหมในแต่ละหมู่บ้านมีการจัดการกลุ่มที่ไร้ประสิทธิภาพ ทำให้การยกระดับการแข่งขันกับชุมชนอื่นๆ ในจังหวัดบุรีรัมย์ยังไม่สามารถสร้างเป็นรายได้เสริมนอกเหนือจากอาชีพหลักแต่อย่างใด

ดังนั้น การศึกษางานวิจัยครั้งนี้มีความตระหนักความอยู่รอดการจัดการกลุ่มชุมชนทอผ้าไหม อำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์ ว่าแต่ละหมู่บ้านมีการจัดการในบริบทของตนเองเป็นอย่างไร โดยวิเคราะห์กลุ่มชุมชนทอผ้าไหมทั้ง 10 ชุมชนหมู่บ้านนำมาเปรียบเทียบถึงโอกาส แนวโน้ม การปรับปรุงหรือพัฒนาเพื่อความอยู่รอดจากความเข้มแข็งของกลุ่มชุมชนทอผ้าไหมต่อการแข่งขันกับตลาดภายนอกพื้นที่อำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์ จึงเป็นเหตุจูงใจให้นำมาซึ่งถึงการศึกษาวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบความอยู่รอดการจัดการกลุ่มชุมชนทอผ้าไหมอำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

1. ศึกษาการจัดการกลุ่มชุมชนทอผ้าไหม อำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์
2. เปรียบเทียบการจัดการกลุ่มชุมชนทอผ้าไหม อำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์
3. วิเคราะห์ความอยู่รอดการจัดการกลุ่มชุมชนทอผ้าไหม อำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

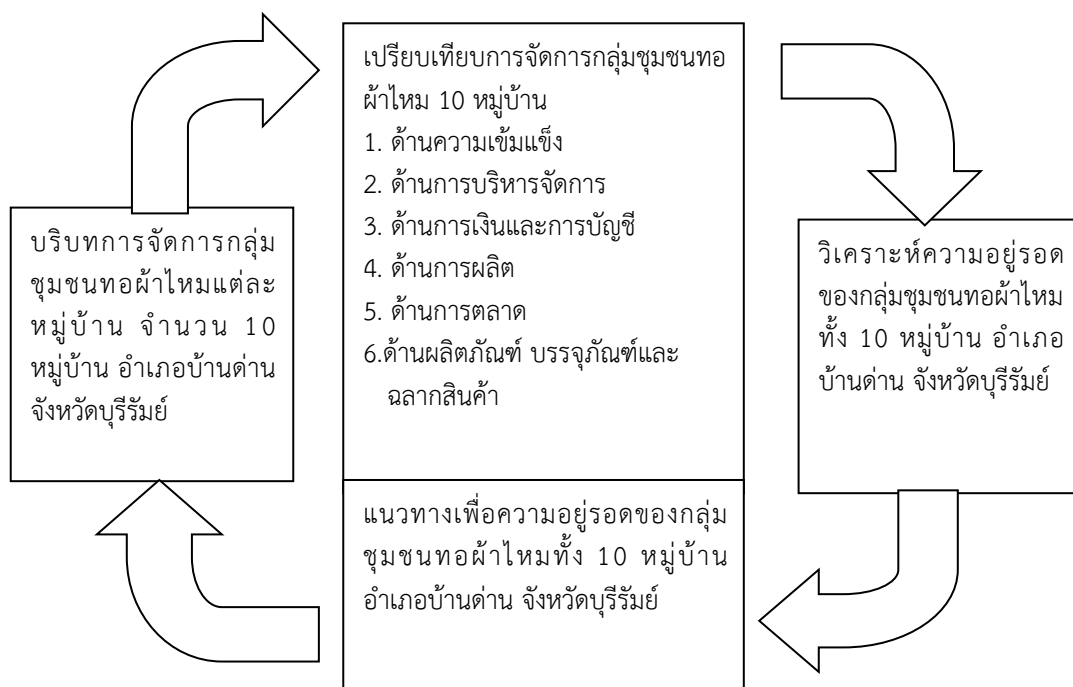
กลุ่มชุมชนทอผ้าไหม จำนวน 10 หมู่บ้านในตำบลวังเหนือ ตำบลโนนขวางและตำบลปราสาท อำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์ โดยในแต่ละหมู่บ้านมีสมาชิกไม่มาก ดังนั้น จึงใช้ประชากรทั้งหมดในแต่ละกลุ่มเป็นประชากรหลักที่มีการทอผ้าไหมแท้จริงในแต่ละหมู่บ้าน ประกอบด้วย ประธาน รองประธาน เற்றுญิก และสมาชิกกลุ่มทอผ้าไหม จำนวนทั้งสิ้นรวม 174 คน

2. ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิเคราะห์ในงานวิจัยครั้งนี้ทำการกำหนดขอบเขตการวิจัย ในพื้นที่อำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์ โดยมีหมู่บ้านที่มีการรวมกลุ่มเป็นชุมชนทอผ้าไหม จำนวน 10 หมู่บ้าน แบ่งเป็น (1) หมู่บ้านในตำบลวังเหนือ จำนวน 4 หมู่บ้าน คือ บ้านอารัง หมู่ที่ 2, บ้านไผ่ทุ่ง หมู่ที่ 8, บ้านโสนน้อย หมู่ที่ 9 และบ้านสัมพันธ หมู่ที่ 12 (2) หมู่บ้านในตำบลโนนขวาง จำนวน 2 หมู่บ้าน คือ บ้านหนองแต้ หมู่ที่ 2 และบ้านปอแดง หมู่ที่ 9 (3) หมู่บ้านในตำบลปราสาทจำนวน 4 หมู่บ้าน คือ บ้านดอนไม้งาม หมู่ที่ 5, บ้านบุ หมู่ที่ 12, บ้านกระชายสามัคคี หมู่ที่ 15 และบ้านเกษตรพัฒนา หมู่ที่ 16

3. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการศึกษาครั้งนี้ทำการวิเคราะห์ด้านความเข้มแข็งของกลุ่ม ด้านการบริหารจัดการ ด้านการเงิน และการบัญชี ด้านการผลิต ด้านการตลาดและด้านผลิตภัณฑ์ บรรจุภัณฑ์และฉลากสินค้า ซึ่งมีกรอบกระบวนการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบกระบวนการวิจัย

ที่มา: จากการศึกษา

4. ขอบเขตด้านเวลา

ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย ตั้งแต่เดือน กรกฎาคม 2561 ถึง ตุลาคม 2561

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. ประชากร

ประชากรที่ทำการวิเคราะห์ใช้กลุ่มชุมชนทอผ้าไหม จำนวน 10 หมู่บ้านในตำบลวังเหนือ ตำบลโนนขวางและตำบลปราสาท อำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์ โดยในแต่ละหมู่บ้านมีประชากรทั้งหมดในแต่ละกลุ่มเป็นประชากรหลักที่มีการทอผ้าไหมแท้จริงในแต่ละหมู่บ้าน ประกอบด้วย ประธาน รองประธาน เภรัญญิก และสมาชิกกลุ่มทอผ้าไหม จำนวนทั้งสิ้นรวม 174 คนดังนี้

ตารางที่ 1 ประชากรกลุ่มชุมชนทอผ้าไหม จำนวน 10 หมู่บ้าน

กลุ่มชุมชนทอผ้าไหม	หมู่ที่/ตำบล	จำนวนสมาชิก(คน)
1. บ้านอารัง	หมู่ที่ 2 ตำบลวังเหนือ	3
2. บ้านไผ่ทุ่ง	หมู่ที่ 8 ตำบลวังเหนือ	25
3. บ้านโสนน้อย	หมู่ที่ 9 ตำบลวังเหนือ	6
4. บ้านสัมพันธ์	หมู่ที่ 12 ตำบลวังเหนือ	21
5. บ้านหนองแต้	หมู่ที่ 2 ตำบลโนนขวาง	30
6. บ้านโปแดง	หมู่ที่ 9 ตำบลโนนขวาง	30
7. บ้านดอนไม้งาม	หมู่ที่ 5 ตำบลปราสาท	25
8. บ้านบุ	หมู่ที่ 12 ตำบลปราสาท	12
9. บ้านกระชายสามัคคี	หมู่ที่ 15 ตำบลปราสาท	15
10. บ้านเกษตรพัฒนา	หมู่ที่ 16 ตำบลปราสาท	7

ที่มา: สำนักงานเทศบาลตำบลบ้านด่าน (2561)

2. เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือในการวิจัยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) แบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-structured interviews) และแบบสัมภาษณ์กลุ่มสนทนาประเด็นเฉพาะ (Focus Group) แบ่งเป็น 3 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มชุมชนทอผ้าไหม ส่วนที่ 2 ข้อมูลการจัดการกลุ่มชุมชนทอผ้าไหมทั้ง 6 ด้าน คือ 1) ด้านความเข้มแข็ง 2) ด้านการบริหารจัดการ 3) ด้านการเงินและการบัญชี 4) ด้านการผลิต 5) ด้านการตลาด 6) ด้านผลิตภัณฑ์ บรรจุภัณฑ์และฉลากสินค้า และส่วนที่ 3 ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมซึ่งเครื่องมือในการวิจัยได้ทำการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหาและวิธีการวัดจากผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยเชิงคุณภาพจำนวน 5 คน และมีการนำไปทดสอบเครื่องมือกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 10 คนในกลุ่มชุมชนทอผ้าไหม อำเภอนาโพธิ์ จังหวัดบุรีรัมย์

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

นักวิจัยได้กำหนดระเบียบขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูล มีการรวบรวมข้อมูลเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการกลุ่มเพื่อความอยู่รอดของกลุ่มชุมชนทอผ้าไหมเพื่อนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิด โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจะแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ 1) ประธานกลุ่มหรือผู้นำกลุ่มทอผ้าไหมด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) แบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-structured Interviews) โดยตัวแทนมีจำนวน 2 คนในแต่ละกลุ่มที่เป็นผู้นำกลุ่ม 2) สมาชิกในกลุ่มทอผ้าไหมสัมภาษณ์กลุ่มสนทนาประเด็นเฉพาะ (Focus Group) แบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-structured Interviews) โดยจำนวนสมาชิกผู้ทอผ้าไหมที่มีการทำการทอผ้าไหมแท้จริงของแต่ละกลุ่ม

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเกิดจากการนำข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึกและสัมภาษณ์กลุ่มสนทนาประเด็นเฉพาะ มาจำแนกและจัดระบบข้อมูล (Typology and Taxonomy) แบบใช้ทฤษฎี และนำมาเปรียบเทียบเหตุการณ์ (Constant Comparison) ของแต่ละกลุ่มชุมชนทอผ้าไหมเพื่อหาข้อสรุปโดยนำมาบรรยายเชิงพรรณนา (Descriptive Method) เน้นการใช้ข้อวิสัย

ผลการวิจัย

1. บริบทพื้นฐานและการจัดการกลุ่มชุมชนทอผ้าไหม อำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์

อำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์ มีเนื้อที่ 159.1 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมจำนวน 4 ตำบล ประกอบด้วย ตำบลบ้านด่าน ตำบลปราสาท ตำบลวังเหนือและตำบลโนนขวาง (สำนักงานเทศบาลตำบลบ้านด่าน, 2561) มีหมู่บ้านทั้งสิ้น 59 แห่ง อาชีพหลักเป็นการทำการเกษตรกรรมคิดเป็น 83,367 ไร่ โดยเรียงลำดับมากไปหาน้อย คือ ทำนา, ทำสวน, ทำไร่และเลี้ยงสัตว์ ตามลำดับ พืชที่ทำการเพาะปลูกมากที่สุด คือ ข้าว อ้อย มันสำปะหลังและยางพารา ขณะที่การประกอบอาชีพเสริมหลังจากการทำเกษตรกรรม ได้แก่ ขนมรังแตน พรหมเช็ดเต้า หินสี ดอกไม้ประดับและทอผ้าไหม เป็นต้น จำนวนประชากรทั้งสิ้นของ 4 ตำบลรวมเป็น 30,520 คน เป็นชาย 15,053 คน และเป็นหญิง 15,467 คน โดยตำบลบ้านด่านมีทั้งหมด 20 หมู่บ้าน ตำบลปราสาทมีทั้งหมด 18 หมู่บ้าน ตำบลวังเหนือมีทั้งหมด 12 หมู่บ้านและตำบลโนนขวางมีทั้งหมด 9 หมู่บ้าน (กระทรวงมหาดไทย, 2539)

การส่งเสริมการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมในพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์มีมาช้านานตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 และได้รับการส่งเสริมอย่างจริงจังเมื่อสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ มีพระมหากรุณาธิคุณรับกลุ่มสตรีอาสาทอผ้าไหม บ้านนาโพธิ์ อำเภอนาโพธิ์ จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นที่ยกระดับฝีมือการทอผ้าชาวบุรีรัมย์ (สำนักงานพัฒนาชุมชน, 2561) ทำให้เกิดการตื่นตัวของพื้นที่ข้างเคียง ในจังหวัดบุรีรัมย์ที่มีการส่งเสริมการทอผ้าไหมในพื้นที่ของตนเอง เพื่อการเป็นอาชีพเสริมรองจากการทำการเกษตรกรรมอีกทั้งในช่วงปี 2544 มีนโยบายเกี่ยวกับ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” ที่ส่งเสริมให้ทุกตำบล มีสินค้าที่ยกระดับรายได้และมาตรฐานความเป็นอยู่ของประชาชนในการพึ่งตนเอง (วทัญญู ใจบริสุทธิ์, 2556) ทำให้อำเภอบ้านด่านมีแนวคิดการส่งเสริมในการทอผ้าไหมเพื่อสร้างเป็นอัตลักษณ์ต่อพื้นที่ 4 ตำบล ซึ่งโดยพื้นฐานของตำบลบ้านด่าน ตำบลวังเหนือ ตำบลโนนขวาง และตำบลปราสาท ได้ทำการทอผ้าไหมพื้นบ้าน อยู่แล้ว โดยเฉพาะนิยมทอผ้าไหมลายทางกระรอกและพัฒนาประยุกต์ในการทอผ้าขึ้นดินแดงตามความต้องการของตลาดในปัจจุบัน อย่างไรก็ตามการจัดการตั้งกลุ่มชุมชนทอผ้าไหมที่มีการดำเนินการเกิดเป็นรูปธรรม จะมีเพียง 3 ตำบลเท่านั้น คือ ตำบลวังเหนือ ตำบลโนนขวางและตำบลปราสาท โดยมีการจัดการกลุ่มชุมชนทอผ้าไหม ดังนี้

1.1 การจัดการกลุ่มชุมชนทอผ้าไหมตำบลวังเหนือประกอบด้วย 4 หมู่บ้าน คือ บ้านอารัง หมู่ที่ 2 มีสมาชิกจำนวน 3 คน บ้านไผ่ทุ่ง หมู่ที่ 8 มีสมาชิกจำนวน 25 คน บ้านโสนน้อย หมู่ที่ 9 มีสมาชิกจำนวน 6 คน และบ้านสัมพันธ์ หมู่ที่ 12 มีสมาชิกจำนวน 21 คน โดยจำนวนสมาชิกทุกกลุ่มเป็นผู้ทำการทอผ้าไหมแท้จริง ขณะที่การจัดการกลุ่มชุมชนทอผ้าไหมของแต่ละกลุ่มมีความแตกต่างกัน ดังนี้

1) กลุ่มชุมชนทอผ้าไหมบ้านอารัง ด้านความเข้มแข็ง พบว่า มีการดำเนินการทอผ้าไหมในชุมชนมายาวนานแต่มีการจัดตั้งแท้จริงเมื่อปี 2559 โดยการนำมารวมกลุ่มของพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดบุรีรัมย์ ภายในกลุ่มจะมีเพียง 1 รายที่ทำการเลี้ยงไหม ขณะที่อีก 2 ราย ทำการซื้อเส้นไหมจุนมาทำการผลิต อายุส่วนใหญ่ 40 ปีขึ้นไป การเริ่มต้นการผลิตได้นำเงินทุนของตนเองมาใช้ก่อน (สิรินวน งดงาม, 2561)

ในขณะที่กลุ่มทอผ้าไหมในชุมชนไม่มีการสร้างฐานให้ผู้สืบทอดหรือให้ความสนใจต่ออาชีพนี้ ด้านการบริหารจัดการ พบว่า ไม่มีระเบียบวิธีการปฏิบัติงานในด้านต่างๆ เพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนา มีเพียงโครงสร้างกรรมการบริหารไว้เท่านั้น ซึ่งกลุ่มไม่มีการระดมทุนในการสร้างความเข้มแข็ง เมื่อทำการผลิตทอผ้าไหมก็ดำเนินการขายด้วยตนเองเป็นหลัก อย่างไรก็ตามกลุ่มชุมชนทอผ้าไหมก็มีการประชุมเดือนละครั้งแต่เป็นการประชุมรวมของผู้ใหญ่บ้าน ด้วยการแทรกวาระการประชุมเข้าไปด้วยเมื่อเกิดปัญหาต่างๆ ด้านการเงินและบัญชี ทางกลุ่มไม่มีการจัดบันทึกแต่อย่างใด ส่วนด้านการผลิตทางกลุ่มมีการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมและทำการซื้อไหมมาทำการผลิตซึ่งเครื่องมือได้รับการสืบทอดจากบรรพบุรุษกว่า 30 ปี (กลุ่มทอผ้าไหมบ้านอารัง, 2561) ดังนั้นมีเพียงอุปกรณ์บางชนิดเท่านั้นที่ต้องซื้อเพิ่มเติม การทอผ้าไหมจะใช้เวลาว่างจากทำเกษตรกรรมเฉลี่ยการทอต่อวันคิดเป็น 3-4 ชั่วโมง ความยาวของผ้าคิดเป็นวันละประมาณ 1 คอก อย่างไรก็ตามการทอผ้าของกลุ่มมิใช่การผลิตเพื่อขายแต่เน้นการผลิตทางวัฒนธรรมเป็นหลัก มีเพียงบางส่วนที่เหลือจึงนำไปจำหน่าย ดังนั้นด้านการตลาดจึงมีการขายน้อยมากซึ่งสอดคล้องกับการทำบรรจุภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์ต่างๆ ไม่มีการพัฒนาแต่อย่างใดมีเพียงถุงพลาสติกใส่ห่อหุ้มผ้าไหมเท่านั้น

2) กลุ่มชุมชนทอผ้าไหมบ้านไผ่ทุ่งด้านความเข้มแข็ง พบว่า การรวมกลุ่มชุมชนทอผ้าไหมเพิ่งจัดตั้งเมื่อปี 2559 ที่ผ่านมามีคนในท้องถิ่นได้ทำการผลิตทอผ้าไหมมาช้านานแล้ว ซึ่งในกลุ่มสมาชิกทั้ง 25 คน มีการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมจำนวน 18 ราย และอีก 7 รายซื้อเส้นไหมมาทำการผลิต อย่างไรก็ตามมีการระดมทุนของสมาชิกแรกเข้าครั้งแรกจำนวน 100 บาท เพื่อเป็นทุนในการซื้อสินค้าและบริการในกลุ่มด้านการบริหารจัดการ พบว่า มีการจัดตั้งกรรมการในการบริหารกลุ่มแต่การกำหนดทิศทางการพัฒนา ไม่มีการกำหนดแนวทางปฏิบัติแต่มีการกำหนดเงินทุนแรกเข้าของสมาชิกกลุ่มแต่เงินทุนมีจำนวนน้อยในการซื้อวัสดุอุปกรณ์มาเป็นกองกลางไม่มี ดังนั้น สมาชิกดำเนินการซื้อวัตถุดิบเอง (สุวิษา นະรานรัมย์, 2561) รวมทั้งเวลาขายผ้าไหมก็เป็นการจัดจำหน่ายเป็นส่วนบุคคลไม่มีการกำหนดราคากลางหรือการรวมกลุ่มในการขายสินค้า ขึ้นอยู่กับความพอใจในการขายส่วนบุคคล ขณะที่การประชุมกลุ่มก็ได้ทำเป็นทางการทำให้การกำหนดทิศทางการพัฒนาหรือการจัดบันทึกต่างๆ ไม่มี ด้านการเงินและบัญชี พบว่า ไม่มีการจัดทำบัญชีการเงินการจ่ายเงินปันผล เงินเฉลี่ยและสวัสดิการให้กับสมาชิก ด้านการผลิต พบว่า เส้นไหมมีอยู่ในท้องถิ่นด้วยการผลิตเองถึง 90 เปอร์เซ็นต์ อีก 10 เปอร์เซ็นต์ มีการส่งเสริมของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงมนุษย์ จังหวัดบุรีรัมย์เพื่อเป็นต้นทุนในการผลิต ในด้านการผลิตจะใช้เวลาว่างจากงานประจำทางการเกษตรกรรมมาทอโดยสินค้าที่ขายดีที่สุดของกลุ่มชุมชนทอผ้าไหมเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ผ้าไหมมัดหมี่ (ตีนแดง) ผ้าใส่รอง ผ้าหางกระรอก ผ้าขาวม้า และผ้ายกดอก ตามลำดับ (กลุ่มทอผ้าไหมบ้านไผ่ทุ่ง, 2561) โดยลายของผ้าได้ทำการประยุกต์จากการลอกเลียนแบบกลุ่มชุมชนอื่นๆ มาผสมกับของเดิมที่มีอยู่ให้เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน ขณะที่การย้อมผ้าไหมจะใช้สีเคมีเป็นหลักเนื่องจากติดทนนานแต่ก็มีการใช้สีธรรมชาติจาก เปลือกไม้ ดอกไม้ต่างๆ ดอกอัญชัน และดอกดาวเรือง เป็นต้น แต่ต้องใช้ปริมาณมากในการต้มย้อมสีทำให้ได้รับความนิยมน้อยกว่าใช้สีเคมี ส่วนด้านการตลาด พบว่า แหล่งจำหน่ายจะใช้บ้านของสมาชิกเองในการจัดจำหน่ายเป็นหลัก ยอดขายราคาต่อผืนอยู่ระหว่าง 1,500 บาทถึง 2,000 บาทเท่านั้น โอกาสที่จะสู่ตลาดสากลเป็นไปได้ยากเนื่องจากผลิตจำกัด ด้านผลิตภัณฑ์ บรรจุภัณฑ์และฉลากสินค้า พบว่า การปกป้องสินค้าเป็นเพียงถุงพลาสติกใส่เท่านั้น ไม่บ่งบอกถึงเรื่องราวของบรรจุภัณฑ์ อีกทั้งฉลากการผลิตก็ไม่ปรากฏให้เห็น

3) กลุ่มชุมชนทอผ้าไหมบ้านโสนน้อย ด้านความเข้มแข็ง พบว่ามีการรวมกลุ่มตั้งแต่ปี 2554 แบบหลวมๆ ประกอบด้วยสมาชิก 3 ราย เป็นผู้ขาย 1 รายและผู้หญิง 2 ราย อายุอยู่ระหว่าง 40-50 ปี การผลิตได้ดำเนินการด้วยการใช้แหล่งทุนของตนเอง ขณะนี้การเพิ่มสมาชิกมีจำนวนน้อยด้วยขาดความสนใจเป็นเพียงอาชีพสำรองเท่านั้น ด้านการบริหารจัดการ พบว่า เป็นการทำตามกำลังของตนเองไม่มีการตั้ง

คณะกรรมการบริหารกลุ่มชุมชนทอผ้าไหม ไม่มีการระดมทุนเพื่อเป็นเงินกองกลางในการบริหารซื้อวัตถุดิบต่างๆ มีเพียงการแลกเปลี่ยนพูดคุยบางครั้งอย่างไม่เป็นทางการแบบไม่จริงจัง ด้านการเงินและบัญชี พบว่า ไม่ปรากฏถึงการจัดทำบัญชีรายรับรายจ่าย เงินปันผลหรือกำไรต่างๆ ที่กำหนดทิศทางการปฏิบัติงานให้กับสมาชิก (บุญเต็ม เขตรัมย์, 2561) ขณะที่ด้านการผลิต พบว่า ได้ทำการผลิตทอผ้าไหมแบบพื้นบ้านลายหางกระรอกเดี่ยวและคู่ ถือว่าเป็นเอกลักษณ์ในพื้นที่ชุมชน ได้รับการส่งเสริมจากสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดบุรีรัมย์ แต่เงินทุนได้หมดแล้ว ขณะที่การย้อมสีจะเน้นทางสีเคมีเป็นหลักและใช้เวลาในการผลิตประมาณ 3-4 ชั่วโมงต่อวัน ด้านการตลาด พบว่า การขายก็จะขายตามคุณภาพของผ้าไหมที่ทอขึ้นอยู่กับลูกค้า โดยการขายจะขายที่บ้านด้วยตนเองมิได้รวมหรือขายผ่านทางกลุ่มชุมชนทอผ้าไหมแต่อย่างใด ด้านผลิตภัณฑ์บรรจุภัณฑ์ ฉลาก พบว่า ไม่มี เพียงแต่ลูกค้ามาซื้อแล้วสนใจก็จะใส่ถุงพลาสติกห่อให้กับลูกค้าเท่านั้น (กลุ่มทอผ้าไหมบ้านโสนน้อย, 2561)

4) กลุ่มชุมชนทอผ้าไหมบ้านสัมพันธ์ด้านความเข้มแข็ง พบว่ามีการรวมกลุ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2555 สมาชิกจำนวน 23 คน เป็นการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมเองของสมาชิกในกลุ่มทำให้มีความเข้มแข็ง ทางการเงินได้รับแหล่งทุนจากกองทุนบทบาทสตรีครั้งแรกจำนวน 7 หมื่นบาทและได้รับการส่งเสริมจากสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดบุรีรัมย์ ด้านการบริหารจัดการ พบว่า มีการกำหนดการจัดเก็บเงินแรกเข้าของสมาชิกมาเป็นแหล่งทุนคนละ 240 บาทเพียงครั้งเดียวและนำเงินที่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยราชการมาบริหารจัดการด้วยการนำไปซื้อวัสดุอุปกรณ์ในการผลิต อีกทั้งให้ยืมแก่สมาชิกคิดดอกเบี้ยร้อยละ 2 ในรอบ 4 เดือนและ 6 เดือนตามลำดับ ในด้านการกำหนดราคาจะเน้นการผลิตที่มีคุณภาพตามความสามารถของลูกทอในสมาชิกเนื่องจากทักษะหรือฝีมือการผลิตมาตรฐานไม่เท่ากัน (น้อย สาละ, 2561) ด้านการเงินและบัญชี พบว่า ได้มีการจัดทำบัญชีรายรับ รายจ่ายในการบริหารทางการเงิน มีผลกำไรได้ทำการจัดสรรให้กับสมาชิก โดยครั้งที่ผ่านมาได้สมาชิกละ 500 บาท แต่อย่างไรก็ตามยังไม่มีการสร้างเกณฑ์เงินปันผลหรือสวัสดิการให้กับสมาชิก เพราะเงินทุนมีจำนวนจำกัด ด้านการผลิต พบว่า มีการเพาะปลูกหม่อนตามพื้นที่ว่างของตนเองของสมาชิกกลุ่ม และมีการผลิตอย่างต่อเนื่องทุกวัน เน้นเวลาว่าง 2-3 ชั่วโมงในการทอผ้าไหม การย้อมสีของผ้าไหมจะเน้นการใช้สารเคมีเป็นหลัก เว้นแต่ลูกค้าจะมีคำสั่งซื้อต้องการสีธรรมชาติจึงจะทำการผลิตซึ่งสีธรรมชาติจะใช้วัตถุดิบในท้องถิ่นเป็นหลัก อาทิเช่น ใบหม่อน เพกา ขนุน เป็นต้น ส่วนตลาดจะเป็นการชักทอลายกระรอกเดี่ยวและกระรอกคู่ เป็นหลัก ขณะที่ลายอื่นๆ เน้นการเลียนแบบตามความต้องการตลาด ขณะที่ด้านการตลาด พบว่า ทักษะฝีมือของสมาชิกไม่เท่ากันทำให้มีการตั้งราคาแตกต่างกันและตามความต้องการของลูกค้า ดังนั้น การขายจึงเน้นการขายของตนเอง โดยมีได้นำมารวมที่กลุ่มแล้วตั้งราคาเดียวกันแต่อย่างใด (กลุ่มทอผ้าไหมบ้านสัมพันธ์, 2561) ส่วนการขายจะได้ประมาณ 10 ฟืนต่อปีต่อสมาชิกหนึ่งคน ถือว่ามีรายได้เพิ่มนอกเหนือจากรายได้จากอาชีพหลักทางเกษตรกรรม ด้านผลิตภัณฑ์ บรรจุภัณฑ์ ฉลาก พบว่า ไม่มีมาตรฐานในการดูแลรักษาหรือป้องกัน มีเพียงพลาสติกใสในการบรรจุหีบห่อเท่านั้น

1.2 การจัดการกลุ่มชุมชนทอผ้าไหมตำบลโนนขวาง

1) กลุ่มชุมชนทอผ้าไหมบ้านหนองเต้ ด้านความเข้มแข็ง พบว่ามีการทอผ้าไหมในชุมชนนานกว่า 30 ปี แต่มีการรวมกลุ่มจริงจังเมื่อปี พ.ศ. 2557 โดยมีสมาชิกทั้งสิ้น 30 คนทำการผลิตในภาคครัวเรือนของตนเองมีอายุเฉลี่ยประมาณ 37-70 ปี เป็นเพศหญิง มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันเกี่ยวกับลายผ้าต่างๆ ด้วยการประชุมกลุ่มปีละ 2-3 ครั้ง ในการรวมกลุ่มได้มีการระดมทุนแรกเข้าจำนวน 100 บาทครั้งแรก ด้านการบริหารจัดการ พบว่า มีการกำหนดโครงสร้างการบริหารโดยมีกรรมการบริหารกลุ่มกำหนดทิศทางและระเบียบในการปฏิบัติในฝ่ายต่างๆ แต่อย่างไรก็ตามยังไม่ลายลักษณ์อักษรชัดเจน (บังอร ประกอบแจ่ม, 2561) ในการเริ่มรวมกลุ่มมีการระดมทุนเงินแรกเข้าสมาชิกละ 100 บาท โดยมีการนำทุนที่ได้บางส่วนนำมาซื้อวัตถุดิบให้กับ

สมาชิกไปทำการผลิตผ้า ด้วยการมีกติกาเช่น ถ้านำเส้นไหมไปทำการผลิตทำได้ 4 เมตรแต่ 2 เมตรจะเข้ากองกลางเพื่อเป็นดอกเบี้ย นอกจากนั้นการกำหนดราคาจะตั้งราคาเท่ากันของแต่ละลายผ้าที่เหมือนกัน ด้วยการนำมาจำหน่ายที่กลุ่มแล้วให้กลุ่มลูกค้าเลือกสินค้า ในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของกลุ่มจะมีอย่างเป็นทางการจำนวน 2-3 ครั้งต่อปี ขณะที่อย่างไม่เป็นทางการมีจำนวน 10 ครั้งต่อปีในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แต่ไม่มีการจดบันทึกของการประชุมแต่ละครั้ง ด้านการเงินและบัญชี พบว่า มีการจดบันทึกทางบัญชีแต่ไม่ละเอียดเพียงแต่จดว่าสมาชิกท่านใดนำวัตถุดิบไปใช้เท่าไร วันไหน กำหนดคืนช่วงเวลาใดเท่านั้น ขณะที่การนำเงินทุนของกลุ่มจะมีการสอบถามสมาชิกและให้ลงลายชื่อนำออกประกอบด้วย 3 ท่าน คือ ประธาน รองประธาน และ เภรัญญิก กลุ่มได้มีการพูดคุยถึงการปันผลให้สมาชิกเมื่อมีเงินเข้ากลุ่มเพิ่มขึ้นอีก 8,000 บาท และจะปันผลให้คนละ 300 บาท ด้านการผลิต พบว่า วัตถุดิบเส้นไหมนำมามี 2 แบบ คือ (1) ซื่อเส้นไหมจุน แล่งพื้นที่ใกล้เคียง เช่น อำเภอพยุหะภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม, อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ และในเมืองจังหวัดบุรีรัมย์ (2) ปลูกหม่อนเลี้ยงไหมเอง โดยการใช้พื้นที่ว่างของสมาชิกเองประมาณ 1 งาน อีกทั้งยังได้ตกแต่งในการจำหน่ายก็โลกริมละ 120 บาท (กลุ่มทอผ้าไหมบ้านหนองแต้, 2561) ขณะที่การผลิตจะเน้นเวลาว่างจากอาชีพหลักแต่การผลิตจะไม่ต่อเนื่องทุกวัน ทำให้ขาดการต่อเนื่องในการนำไปจำหน่ายตลาด ส่วนวิธีการย้อมสีจะเน้นสีเคมีเป็นหลัก เพราะง่ายและสะดวก ติดทนนาน, ลวดลายได้ประยุกต์นำภูมิปัญญาพื้นบ้านมาผสมผสานแต่ยังไม่โดดเด่นเท่าที่ควร ด้านการตลาด พบว่า เป็นการขายของสมาชิกเองทำให้การนำสินค้ามาแสดงในกลุ่มน้อยมาก ขณะที่เคยนำสินค้าไปขายที่ตลาดชุมชนเมืองได้รับการตอบสนองน้อยกว่าลูกค้ามาซื้อภายในชุมชน รายได้เพิ่มบางแต่ไม่แน่นอนกับความต้องการตลาด ด้านผลิตภัณฑ์ บรรจุภัณฑ์ ฉลาก พบว่า กำลังมีการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ด้วยความร่วมมือกับสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดบุรีรัมย์ ช่วยทำการออกแบบผลิตภัณฑ์เพื่อส่งเข้าการประเมินมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) เพื่อยกระดับมาตรฐานสินค้าอีกทางหนึ่ง

2) กลุ่มชุมชนทอผ้าไหมบ้านปอแดง ด้านความเข้มแข็ง พบว่ามีการจัดตั้งกลุ่มตั้งแต่ปี 2557 ขณะนี้จำนวนสมาชิกทั้งสิ้น 30 ราย อายุระหว่าง 38-70 ปี การดำเนินงานจะมีผู้นำกลุ่มเป็นคนขับเคลื่อนส่วนสมาชิกมีส่วนร่วมบ้าง แหล่งที่มาของเงินทุนจะใช้งบประมาณส่วนตัวเป็นหลักแต่จะได้รับการสนับสนุนบ้างจากองค์การบริหารส่วนตำบลและสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งโดยส่วนใหญ่เป็นวัสดุอุปกรณ์ในการผลิต ด้านการบริหารจัดการ พบว่า มีการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารกลุ่มแต่ไม่ได้กำหนดแนวทางการปฏิบัติงานหรือพันธกิจที่จะบ่งบอกทิศทางการพัฒนา ขณะที่การรวมกลุ่มมีการระดมทุน โดยเริ่มแรกมีการเรียกแรกเข้าเพื่อไว้เป็นเงินยืมไปซื้อวัสดุอุปกรณ์ต่างๆแต่เงินหลักๆ ต้องมาจากเงินทุนตนเอง (ทองดี จงกะชาติ, 2561) ส่วนการรวมกลุ่มเพื่อจัดจำหน่ายจะมี 2 แบบ คือ 1.ถ้ามาซื้อส่วนตัวก็ขายหมดก่อนไม่พอจึงออกไปบ้านเพื่อน 2.หน่วยงานราชการต้องการจึงมีการรวมกลุ่มการขายมีการประชุมกลุ่มพร้อมกับการประชุมชุมชน (แพรว ไนวาระ หรือ เรียกในกรณีฉุกเฉิน)โดยไม่มีการจดบันทึกในวาระการประชุมแต่อย่างใด ด้านการเงินและบัญชี พบว่า มีทำบัญชีรายรับจ่าย พร้อมงบการเงิน (แบบง่ายมาก, ไม่ชัดเจน)มีการจัดสรรกำไรสุทธิเป็นทุนสำรอง หักจากขาย 20-30 บาทเข้าทุนสำรอง และในการนำเงินออกมา 77,000 บาท จะต้องมีการประธาน, เภรัญญิก, เลขานุการ รับรอง แต่สมุดบัญชีเป็นชื่อประธานไม่มีการจ่ายเงินปันผลให้กับสมาชิก, ไม่มีจ่ายเงินเฉลี่ยคืน, ไม่มีสวัสดิการต่างๆ ส่วนในด้านการผลิต พบว่าวัตถุดิบหลักได้มาจากการซื้อในแหล่งพื้นที่ใกล้เคียง เช่น อำเภอพยุหะภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม, จังหวัดสุรินทร์ และในเมืองจังหวัดบุรีรัมย์ ไม่มีการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมเองในการผลิตมีกำลังการผลิตได้ประมาณ 2 วัน 1 ผืน (ผืนละ 2 เมตร) ราคาเมตรละ 250 บาท โดยจะใช้เวลาว่างจากงานหลักต่างๆ ซึ่งสามารถผลิตได้ 20 เมตร 10 ผืนต่อคน ส่วนการย้อมสีมี 2 แบบ (1) สีเคมี (2) สีธรรมชาติ หาวัตถุดิบตามท้องถิ่น เช่น ชี้เหล็ก แก่นฝาง แก่นขนุน เปลือกไม้ อัญชัน เป็นต้น ราคาขายต่อ 1 ผืนเท่ากับ 1,500 บาทลวดลายการทอผ้าไหมไม่มีการประยุกต์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสร้างเป็นลวดลาย ซึ่งลวดลายได้รับการ

อบรมส่งเสริมจากสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดบุรีรัมย์ เชิญวิทยากรบ้านหนองม่วง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์มาสอนการทำลวดลาย โดยเริ่มแรกทำลวดลายดอก เป็นต้นด้านการตลาด พบว่า แหล่งจำหน่ายจะใช้พื้นที่ของสมาชิกเอง รายได้แต่ละปีไม่แน่นอนซึ่งช่วงหลังจะขายได้คือผ้าฝ้าย (ผ้าขึ้นดินแดง) มากกว่าผ้าไหม เพราะราคาแพงผืนละ 2,000 บาทขึ้นไป ส่วนผ้าฝ้ายประมาณ 750 บาทด้านผลิตภัณฑ์ บรรจุภัณฑ์และฉลากสินค้าพบว่า มีเพียงพลาสติกหุ้มผลิตภัณฑ์เท่านั้นและไม่มีเรื่องราว ฉลากหรือความชัดเจนต่างๆ (กลุ่มทอผ้าไหมบ้านปอแดง, 2561)

1.3 การจัดการกลุ่มชุมชนทอผ้าไหมตำบลปราสาท

1) กลุ่มชุมชนทอผ้าไหมบ้านดอนไม้งาม ด้านความเข้มแข็ง พบว่ากลุ่มชุมชนทอผ้าไหมมีการจัดตั้งตั้งแต่ปี พ.ศ. 2556 สมาชิกทั้งสิ้น 25 คน มีอายุระหว่าง 30-40 ปีขึ้นไป การจัดการกลุ่มชุมชนทอผ้าไหมสมาชิกไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่ม แหล่งเงินทุนมีจำกัด ด้านการบริหารจัดการ พบว่า ไม่มีการขับเคลื่อนในด้านการกำหนดระเบียบ วิธีการปฏิบัติที่เป็นลายลักษณ์อักษร เพียงแค่ถามกัน/บอกกล่าวเท่านั้น คณะกรรมการบริหารจัดการยังไม่มีการจัดตั้ง เน้นการใช้ทุนของตนเองเป็นหลัก (จรรยา แอนเตอร์สัน, 2561) ดังนั้นไม่มีการรวมกลุ่มในการซื้อวัสดุอุปกรณ์ นอกจากนั้นการประชุมกลุ่มไม่มีเพียงการพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการทำให้ขาดเป้าหมายในการพัฒนาด้านการเงินและบัญชี พบว่า ไม่มีการจัดทำบัญชีกลุ่มหรือการจัดสรรทุนต่างๆ ด้านการผลิต พบว่า เป็นการผลิตของสมาชิกด้วยตนเองทำให้มีการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมเอง และใช้กรรมวิธีเดิมเป็นหลัก (กลุ่มทอผ้าไหมบ้านดอนไม้งาม, 2561) ด้านการตลาด พบว่าการขายใช้บ้านตนเองซึ่งไม่ใช่ขายในกลุ่มโอกาสยังยากในการขายตลาดสากลด้านผลิตภัณฑ์ บรรจุภัณฑ์และฉลากสินค้า พบว่า ไม่มีบรรจุภัณฑ์หรือฉลากที่บ่งบอกการผลิตหรือหมอด้าย

2) กลุ่มชุมชนทอผ้าไหมบ้านบุ ด้านความเข้มแข็ง พบว่าจัดตั้งกลุ่มตั้งแต่ปี 2545 ที่มีการส่งเสริมสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ มีสมาชิกทั้งสิ้น 12 คนที่ทำหน้าที่มีส่วนร่วมในการบริหารกลุ่มและตัดสินใจกำหนดทิศทาง โดยเงินแรกเข้ากลุ่มครั้งแรกต่อหนึ่งสมาชิกเท่ากับ 50 บาท นอกจากนั้นได้รับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อนำมาเป็นทุนเริ่มแรกไว้กองกลางของกลุ่มจำนวน 50,000 บาทเพื่อใช้ในการซื้อเส้นไหมนำมาทอ ด้านการบริหารจัดการ พบว่า มีการจัดตั้งกรรมการบริหารกลุ่มชุมชนทอผ้าไหมแต่การกำหนดที่เป็นลายลักษณ์อักษรเกี่ยวกับระเบียบ ข้อบังคับไม่ชัดเจนเพียงแต่เป็นการบอกกล่าวขั้นตอนเท่านั้น ขณะที่แหล่งเงินทุนมีให้สมาชิกกู้ยืมนำไปลงทุนก่อนได้แต่ต้องส่งคืนตามกำหนดเวลาที่ได้รับ นอกจากนั้นยังนำเงินทุนที่มีไปซื้อวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ด้วยหลักประชาธิปไตยของกลุ่มด้วยการมีประชุมกลุ่มเดือนละ 1 ครั้ง อีกทั้งมีการรวมกลุ่มขายผ้าไหมเพื่อให้เป็นค่ากลางของราคา (ศศิรินทร์ เจียมรัมย์, 2561) ด้านการเงินและบัญชี พบว่า ไม่มีการจดบันทึกในการทำบัญชีรายรับรายจ่าย รวมทั้งไม่มีสวัสดิการต่างๆ ให้กับสมาชิก ด้านการผลิต พบว่า เส้นไหมส่วนใหญ่ซื้อเป็นหลักมากกว่าการปลูกเลี้ยงเอง สถานที่ซื้อจะเป็นพื้นที่ อำเภอนาโพธิ์ จังหวัดบุรีรัมย์และจังหวัดสุรินทร์ ราคา กิโลกรัมละ 2,800 บาท ประมาณการสมาชิกแต่ละท่านจะใช้เส้นไหมเฉลี่ย 1.5 กิโลกรัมการผลิตส่วนใหญ่จะเป็นผ้าไหมมัดหมี่ดินแดง, ผ้าไหมลายดอกพิกุล, ผ้าไหมหางกระรอกและผ้าไหมพื้นบ้านแบบเรียบ สีจะใช้เคมีหลักและสีธรรมชาติที่บางผลิตภัณฑ์โดยธรรมชาติใช้ทรัพยากรจากท้องถิ่นและพื้นที่ใกล้เคียง เช่น ครั่งแดง, เขยเหลือง, ประโหดเหลืองเขี้ยวเปลือกไม้สีทนยิ่งแก่สวยแต่หายาก (กลุ่มทอผ้าไหมบ้านบุ, 2561) ขณะที่ลวดลายในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นนำมาประยุกต์ใช้ไม่ชัดเจน เน้นลอกเลียนแบบผ้าไหมในท้องตลาดลายผ้าที่นิยมท่ามากที่สุด คือ หางกระรอกเดี่ยวและคู่ กลุ่มพื้นที่ชุมชนเขมรคล้ายๆ กัน ต่างแค่สีเพราะวัฒนธรรมแต่การผลิตไม่ต่อเนื่องเน้นการใช้เวลาร่างจากอาชีพหลักด้านการตลาด พบว่า แหล่งการขายใช้บ้านตนเอง แต่มีการนำไปขายกลุ่มบ้างถ้าไม่พอโอกาสยากมากไม่เน้นการขายตลาดสากลด้านผลิตภัณฑ์ บรรจุภัณฑ์และฉลาก

สินค้าพบว่า มีบรรจุภัณฑ์ที่มีการพัฒนาจากการส่งเสริมจากสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดบุรีรัมย์ มีฉลากที่ชัดเจนซึ่งได้มาตรฐานมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน 4 ดาว

3) กลุ่มชุมชนทอผ้าไหมบ้านกระชายสามัคคี ด้านความเข้มแข็ง พบว่ามีการจัดตั้งกลุ่มตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2556 มีสมาชิกจำนวน 15 คน อายุระหว่าง 35-50 ปี เป็นเพศหญิง การประชุมกลุ่มเพื่อการแลกเปลี่ยน น้อยมากและไม่มีเงินทุนของกลุ่ม ด้านการบริหารจัดการ พบว่า มีการจัดตั้งคณะกรรมการ โดยมีผู้นำที่มีจิตอาสา สูงแต่ไม่มีการกำหนดระเบียบ วิธีการปฏิบัติที่เป็นลายลักษณ์อักษร ไม่มีแหล่งเงินทุนดำเนินการใช้ทุนตนเองไม่มีการรวมกลุ่มกันซื้อวัสดุอุปกรณ์ ไม่มีการรวมกลุ่มขายไม่มีการจดบันทึกของกลุ่ม (สัตตยา ดุชาติรัมย์, 2561) ด้านการเงินและบัญชี พบว่าไม่มีการทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย ไม่มีการจัดสรรทุนต่างๆไม่มีสวัสดิการ ด้านการผลิต พบว่า ใช้เวลาว่างจากอาชีพลูก สามารถผลิตได้วันละประมาณ 30-60 เซนติเมตร วัตถุดิบซื้อเอง โดยการซื้อเส้นไหมเป็นหลักไม่เลี้ยงไหม ชื่อในเมืองบุรีรัมย์ประมาณม้วนละ 750 บาทส่วนใหญ่ผลิต คือ ผ้าฝ้าย,ผ้าด้าย ตีนแดงเป็นหลักเพราะมีความต้องการสูงภายในจังหวัดทำให้ขายประจำ ราคา 600 บาท รองลงมาผ้าไหมมัดหมี่ ผืนละ 2000 แต่ไม่ค่อยขาย, ผ้าโสร่งผืนละ 2000 การย้อมสีเน้นสีเคมีเป็นหลัก ขณะที่ตลาดได้มีการสร้างอัตลักษณ์ด้วยการนำฐานเดิมของภูมิปัญญาพื้นบ้านมาประยุกต์ให้ร่วมสมัยแต่ยังไม่เด่นชัด ด้านการตลาด พบว่า แหล่งการขายใช้บ้านตนเองซึ่งไม่ใช่ขายในกลุ่มโอกาสยังยากในการขายตลาดสากลด้านผลิตภัณฑ์ บรรจุภัณฑ์ และฉลากสินค้า พบว่า ไม่มีบรรจุภัณฑ์เรื่องราวบรรจุภัณฑ์ฉลากไม่ชัด (กลุ่มทอผ้าไหมบ้านกระชายสามัคคี, 2561) แต่เคยส่งให้มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนประเมินแต่ยังไม่ผ่านการประเมิน

4) กลุ่มชุมชนทอผ้าไหมบ้านเกษตรพัฒนา ด้านความเข้มแข็ง พบว่ามีการทอผ้าไหมมายาวนาน แต่การจัดตั้งกลุ่มเริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2561สมาชิกทั้งสิ้น 7 คนเป็นเพศหญิงทั้งหมด โดยสมาชิกยังไม่มีโอกาสวางแผนเป้าหมายมีส่วนร่วมในกลุ่มน้อยมาก ด้านการบริหารจัดการ พบว่า มีการจัดตั้งคณะกรรมการ แบบไม่เป็นทางการแต่ไม่มีการกำหนดระเบียบ วิธีการปฏิบัติที่เป็นลายลักษณ์อักษร ไม่มีแหล่งเงินทุนดำเนินการ ใช้ทุนตนเองเป็นหลักไม่มีการรวมกลุ่มกันซื้อวัสดุอุปกรณ์ ไม่มีการรวมกลุ่มขาย และไม่มีการจดบันทึกต่างๆ (สายฝน นามบุตร, 2561) ด้านการเงินและบัญชีพบว่า ไม่มีการจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายและไม่มีสวัสดิการ ในกับสมาชิก ด้านการผลิต พบว่า มีการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมเป็นหลัก เลือกปลูกใช้พันธุ์เหลืองไฟโรจน์และพันธุ์ไทยพื้นบ้าน บางครั้งมีการไปซื้อเส้นไหมที่จังหวัดสุรินทร์ ทำการผลิตเอง ทำไปเรื่อยๆ ไม่เน้นขาย ทำไว้ทำบุญให้ลูกสาว ลูกชายเวลาแต่งงาน เน้นการใช้สีเคมีเป็นหลักเพราะติดทนนาน บางครั้งใช้สีธรรมชาติด้วยการใช้เปลือกไม้แต่สีติดยากและต้องย้อมหลายๆ ครั้งด้านการตลาดพบว่า แหล่งการขายใช้บ้านตนเองซึ่งไม่ขายในกลุ่ม อีกทั้งโอกาสการตลาดยากมากเพราะไม่เน้นการขายตลาดสากลด้านผลิตภัณฑ์ บรรจุภัณฑ์และฉลากสินค้าพบว่า ไม่มีบรรจุภัณฑ์ เรื่องราวและฉลากติด (กลุ่มทอผ้าไหมบ้านเกษตรพัฒนา, 2561)

2. เปรียบเทียบการจัดการกลุ่มชุมชนทอผ้าไหม อำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์

นำข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึกและสัมภาษณ์กลุ่มสนทนาประเด็นเฉพาะมาจำแนกและจัดระบบข้อมูล (Typology and Taxonomy) แบบใช้ทฤษฎีด้วยการแสดงเครื่องหมายดังนี้ ถ้าเครื่องหมาย $\checkmark$ บ่งบอกถึงมีนัยสำคัญของการจัดการกลุ่มชุมชน ขณะที่ถ้าเครื่องหมาย $\times$ บ่งบอกถึงไม่มีนัยสำคัญของการจัดการกลุ่มชุมชน

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบการจัดการกลุ่มชุมชนทอผ้าไหม อำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์

กรอบแนวคิด	บ้านอารีย์	บ้านโพธิ์	คอนนิงโบน	บ้านเพ็ญ	บ้านหนอง	บ้านปากบ่	บ้านสูงเนิน	กบินทร์	บ้านประจักษ์ศิลปาคม	บ้านเกษมราษฎร์พัฒนา
1. ด้านความเข้มแข็ง										
- การจัดตั้งไม่น้อยกว่า 1 ปี	√	√	√	√	√	√	√	√	√	×
- มีสมาชิกไม่น้อยกว่า 10 คน	×	√	×	√	√	√	√	√	√	×
- สมาชิกมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ	√	√	√	√	√	√	×	√	×	×
- มีแหล่งที่มาของทุนดำเนินงานหลัก	√	×	×	√	√	√	×	√	×	×
- มีการเตรียมผู้สืบทอดกิจการในอนาคต	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×
2. ด้านการบริหารจัดการ										
- มีการกำหนดระเบียบวิธีการปฏิบัติงาน	×	×	×	√	×	×	×	×	×	×
- มีคณะกรรมการ/ผู้นำกลุ่ม	√	√	×	√	√	√	×	√	×	√
- มีการระดมทุนจากสมาชิก	√	√	×	√	√	√	×	√	×	×
- มีการรวมกันซื้อวัตถุดิบในการผลิต	×	×	×	√	√	×	×	√	×	×
- มีการรวมกลุ่มดำเนินการขาย	√	×	×	×	√	√	×	√	×	×
- มีการประชุมกลุ่ม	√	√	×	√	√	×	×	√	×	×
- มีการจัดบันทึกรายงานการประชุม	×	×	×	√	√	×	×	√	×	×
3. ด้านการเงินและบัญชี										
- มีการจัดทำบัญชีรับจ่ายเป็นปัจจุบันพร้อมงบการเงิน	×	×	×	√	×	√	×	×	×	×
- มีการจัดสรรกำไรสุทธิเป็นทุนสำรอง	×	×	×	√	√	√	×	×	×	×
- มีการจ่ายเงินปันผลให้กับสมาชิก	×	×	×	×	√	×	×	×	×	×
- มีการจ่ายเงินเฉลี่ยคืน	×	×	×	×	√	×	×	×	×	×
- มีการจัดสวัสดิการให้กับสมาชิก	×	×	×	×	√	×	×	×	×	×
4. ด้านการผลิต										
- มีแหล่งที่มาของวัตถุดิบหลัก	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√
- มีการจัดการด้านกระบวนการผลิต	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√
- มีความต่อเนื่องในการผลิต	√	√	×	√	√	√	√	√	√	√
- มีการรักษาสีและลวดลายในกระบวนการผลิต	×	×	×	√	×	√	×	√	×	×
- มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น/เอกลักษณ์ท้องถิ่นมาใช้ในการผลิต	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√
5. ด้านการตลาด										
- มีแหล่งจำหน่ายหลักของผลิตภัณฑ์	×	√	×	√	√	√	×	√	√	×
- มียอดจำหน่ายผลิตภัณฑ์เฉลี่ยต่อปี	×	√	×	√	√	√	×	√	√	√
- โอกาสทางการตลาดของผลิตภัณฑ์สู่สากล	×	×	×	×	√	×	×	×	×	×
- สามารถเปรียบเทียบรายได้จากการจำหน่ายกับปีที่ผ่านมาได้	×	√	×	√	√	√	×	√	√	√
6. ด้านผลิตภัณฑ์ บรรจุภัณฑ์ และฉลากสินค้า										
- ลักษณะ/รูปลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ บรรจุภัณฑ์ที่เหมาะสมกับผลิตภัณฑ์ และสามารถปกป้องสินค้า	×	×	×	×	√	√	×	√	×	×
- มีเรื่องราวหรือความเป็นมาในบรรจุภัณฑ์	×	×	×	×	×	×	×	√	×	×
- ฉลากสินค้าแสดงข้อความที่ถูกต้องและครบถ้วนเช่นชื่อผู้ผลิตที่อยู่ผู้ผลิต วันเดือนปีที่ผลิตและวันเดือนปีที่หมดอายุ ขนาดบรรจุ/ ปริมาณสุทธิฯ (ตามประเภทของผลิตภัณฑ์)	×	×	×	×	×	×	×	√	×	×
- ข้อความที่แสดงบนฉลากมีความชัดเจน	×	×	×	×	×	√	×	√	×	×

ที่มา: จากการศึกษา

จากตารางที่ 1 พบว่า สถานการณ์ใน 10 หมู่บ้านที่มีจุดแข็งมากที่สุด คือ ด้านความเข้มแข็งของการร่วมกลุ่มชุมชนทอผ้าไหมในแต่ละกลุ่ม ขณะที่จุดอ่อนมากที่สุด คือ ด้านการตลาดและด้านผลิตภัณฑ์ บรรจุภัณฑ์และฉลากสินค้า อย่างไรก็ตามโอกาสที่สามารถนำมาพัฒนาเพื่อความอยู่รอดของการจัดการกลุ่มชุมชนทอผ้าไหมในแต่ละกลุ่ม คือ ด้านการผลิตที่มีทรัพยากรธรรมชาติที่เหมาะสม ขณะที่อุปสรรคที่จะต้องริบพัฒนาโดยด่วน คือ ด้านการยอมรับการวางแผนการจัดทำบัญชีเพื่อวิเคราะห์ทางการเงินที่ต้องนำยูวชนในชุมชนมาช่วยในการวิเคราะห์เพราะสมาชิกกลุ่มชุมชนเป็นผู้สูงวัยทั้งนั้น ทำให้การรับนวัตกรรมใหม่ๆ ค่อยข้างช้า

3. วิเคราะห์ความอยู่รอดของกลุ่มชุมชนทอผ้าไหม อำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์

การวิเคราะห์ความอยู่รอดของกลุ่มชุมชนทอผ้าไหมแบ่งกลุ่มการวิเคราะห์แยกเป็น 3 ตำบล ประกอบด้วย ตำบลวังเหนือ ตำบลโนนขวางและตำบลปราสาทโดยในแต่ละตำบลได้วิเคราะห์ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นตอนหนึ่งวิเคราะห์ถึงปัจจัยนำเข้าประกอบด้วย ด้านความเข้มแข็งกับด้านการบริหารจัดการ ขั้นตอนที่สองวิเคราะห์ถึงกระบวนการ ประกอบด้วยด้านการผลิตกับด้านการเงินการบัญชี ขั้นตอนที่สามวิเคราะห์ถึงผลผลิต ประกอบด้วยด้านการตลาดกับด้านผลิตภัณฑ์ บรรจุภัณฑ์และฉลากสินค้า มีรายละเอียดดังนี้

วิเคราะห์กลุ่มชุมชนทอผ้าไหมตำบลวังเหนือประกอบด้วย 4 หมู่บ้าน คือ บ้านอารัง หมู่ที่ 2 บ้านไผ่ทุ่ง หมู่ที่ 8 บ้านโสนน้อย หมู่ที่ 9 และบ้านสัมพันธ์ หมู่ที่ 12 วิเคราะห์ว่าบ้านสัมพันธ์ หมู่ที่ 12 มีศักยภาพที่สูงเกี่ยวกับความเข้มแข็งของกลุ่มชุมชนที่มีการจัดตั้งที่สามารถสร้างทิศทางหรือเป้าหมายให้เกิดเป็นรูปธรรมด้วยการมีระบบหาแหล่งเงินทุนที่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการนำมาบริหารและนำเงินส่วนบุคคลมาสร้างเป็นทุนเรือนหุ้น นอกจากนั้นสร้างกลไกด้วยคณะกรรมการที่มีภาวะผู้นำที่สูงสามารถจูงใจให้เป็นอันหนึ่งเดียวกันได้ ขณะที่กระบวนการการผลิตใช้ทรัพยากรการผลิตมีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติภายในท้องถิ่นเป็นหลักด้วยการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมภายในกลุ่มและใช้การย้อมเส้นไหมด้วยสีธรรมชาติเป็นหลัก มีเพียงบางส่วนได้ซื้อเส้นไหมและใช้สีเคมี ดังนั้นทำให้กลุ่มบ้านสัมพันธ์จึงมีตลาดรองรับในการขายผ้าไหมสูงกว่าหมู่บ้านหลังอื่นๆ ในกลุ่มเมื่อเทียบเคียง อย่างไรก็ตาม ปัญหาที่พบของกลุ่มบ้านสัมพันธ์นั้น จะขาดบุคลากรที่จะเป็นทายาทในการดำเนินกิจการต่อเพราะคนรุ่นใหม่ไม่ให้ความสนใจเท่าที่ควรและด้านผลิตภัณฑ์ บรรจุภัณฑ์รวมทั้งฉลากสินค้าไม่มีรูปลักษณ์ที่เด่นชัดซึ่งไม่บ่งบอกถึงมูลค่าของผ้าไหมทำให้ระดับราคาสินค้าต่ำกว่าปกติ สินค้าทำด้วยหัตถกรรม ขณะที่บ้านอารัง หมู่ที่ 2 บ้านไผ่ทุ่ง หมู่ที่ 8 และบ้านโสนน้อย หมู่ที่ 9 วิเคราะห์ว่าทั้ง 3 หมู่บ้านนี้ มีศักยภาพของความเข้มแข็งและการบริหารจัดการภายในกลุ่มอ่อนแอ ทั้งสมาชิกที่มีการรวมกลุ่มกันมีจำนวนน้อยทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในการผลักดันกลุ่มไว้กำลังที่สามารถสร้างอัตราการครองทั้งหาแหล่งเงินทุนจากหน่วยราชการและเงินทุนของตนเองที่จะนำมาบริหารภายในกลุ่มเพื่อให้เกิดสภาพคล่องเป็นไปได้ยาก อีกทั้งไม่มีระบบการบริหารจัดการที่ดีในของคณะกรรมการบริหารกลุ่มที่จะกำหนดทิศทางในด้านการซื้อวัตถุดิบดำเนินการขายผ้าไหม แต่สิ่งที่มีต้นทุนที่ดีของทั้ง 3 หมู่บ้านนี้ คือ การมีทรัพยากรการผลิตที่เกิดจากวัตถุดิบภายในชุมชนทำให้ลดต้นทุนได้อย่างมากและนำมาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสร้างอัตลักษณ์เฉพาะลงไปให้ลายผ้าไหมภายในชุมชน แต่อย่างไรก็ตามการผลิตที่ออกมาสู่ท้องตลาดมีจำกัดและยังไม่มาตรฐานที่ดีส่งผลการขายในท้องตลาดเพื่อการแข่งขันและการพัฒนามูลค่าภาพลักษณ์ของสินค้าไม่มี ถึงจะมีหน่วยงานราชการไปส่งเสริมสนับสนุนแต่ก็ไม่ดำเนินการต่อเนื่องทำให้ขาดประสิทธิภาพ

วิเคราะห์กลุ่มชุมชนทอผ้าไหมตำบลโนนขวางประกอบด้วย 2 หมู่บ้าน คือ บ้านหนองแด้ หมู่ 2 และบ้านปอแดง หมู่ 9 วิเคราะห์ว่าบ้านหนองแด้ในด้านศักยภาพของความเข้มแข็งและการบริหารจัดการมีประสิทธิภาพสูงกว่าบ้านปอแดง เนื่องจากมีคณะกรรมการบริหารงานที่สามารถสร้างแนวทางปฏิบัติที่สามารถทำให้สมาชิกเชื่อมั่นว่าสามารถทำให้เกิดรายได้ที่ดีขึ้น สามารถที่จะโน้มน้าวให้มีการสมัครเป็นสมาชิกกระดมเงินทุนในการบริหารงานในกลุ่มที่จะนำเงินที่ได้ไปใช้ในการซื้อวัสดุอุปกรณ์ตั้งต้นให้กับสมาชิกที่ขาดเหลือการ

ผลิตเพื่อยกระดับอาชีพเสริมให้สร้างรายได้เพิ่ม นอกจากนั้นกระบวนการผลิตเน้นการใช้การผลิตภายในชุมชน ด้วยการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมเอง มีการทำการผลิตอย่างต่อเนื่องที่จะได้ส่งไปขายยังตลาดภายนอกชุมชน ขณะที่บ้านปอแดงเมื่อเปรียบเทียบกับบ้านหนองแต้อาจมีประสิทธิภาพในการรวมกลุ่มและการบริหารจัดการบกรบรองกว่าแต่มีแนวทางการพัฒนาได้ อันเนื่องจากผู้นำมีวิสัยทัศน์ที่ดีต่อการบริหารจัดการกลุ่มแต่ต้องใช้เวลาในการปรับความเข้าใจกับกลุ่มสมาชิกทอผ้าไหม แต่ปัญหาหลักของทั้ง 2 หมู่บ้านนี้ คือ การสร้างสวัสดิการให้กับสมาชิกในด้านเงินปันผลหรือเงินจ่ายเฉลี่ยคืนให้กับสมาชิกอันเนื่องจากระดมเงินทุนได้จำกัด อีกทั้งการยกระดับผลิตภัณฑ์เพื่อให้แข่งขันกับตลาดภายนอกให้ได้ที่ขาดธุรกิจเชิงสร้างสรรค์ที่จะพัฒนาบรรจุภัณฑ์ที่หน้าสนใจหรือเรื่องราวที่จะดึงดูดให้กลุ่มลูกค้าเห็นถึงอัตลักษณ์เฉพาะสินค้าใน 2 หมู่บ้านแห่งนี้

วิเคราะห์กลุ่มชุมชนทอผ้าไหมตำบลปราสาทประกอบด้วย 4 หมู่บ้าน คือ บ้านดอนไม้งาม บ้านบุ บ้านกระชายสามัคคีและบ้านเกษตรพัฒนา วิเคราะห์ว่า บ้านบุมีศักยภาพด้านความปัจจัยนำเข้าที่เข้มแข็งและการบริหารจัดการที่ศักยภาพสูงที่สุดภายในตำบลปราสาท อันเนื่องจาก มีการรวมกลุ่มที่ยาวนานและมีการทอผ้าไหมตั้งแต่บรรพบุรุษที่มีการผลิตอย่างต่อเนื่องในแต่ละวันหลังจากว่างจากอาชีพหลักและวัตถุประสงค์ได้จากท้องถิ่น อีกทั้งได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานราชการของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดบุรีรัมย์ และงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นทำให้มีการระดมทุนมาพัฒนาได้อย่างเป็นรูปธรรม และสร้างกลุ่มชุมชนทอผ้าไหมเป็นลักษณะสหกรณ์ที่มีการระดมทุนแรกเข้าของสมาชิกที่สามารถมีส่วนร่วมในการบริหารงานภายในกลุ่ม นอกจากนั้นยังนำเงินที่ได้ไปซื้อวัสดุอุปกรณ์ให้กับสมาชิกที่ทุนยังน้อยมาเป็นทุนตั้งต้นของการผลิตและมีระบบการกำหนดดอกเบี้ยอย่างยุติธรรม และในด้านการเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์ บรรจุภัณฑ์ของกลุ่มได้มีการเพิ่มมูลค่าด้วยการส่งเสริมของหน่วยราชการทำให้กลุ่มได้ต่อยอดยกระดับมาตรฐานสินค้าได้มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) 4 ดาว ทำให้มูลค่าของผ้าไหมบ้านบุมีราคาสูงมากขึ้น อย่างไรก็ตามปัญหาของบ้านบุที่มีปัญหาที่รุนแรงและอาจเกิดผลกระทบในอนาคต คือ การจัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายซึ่งทำให้ไม่เห็นการดำเนินงานของค่าใช้จ่ายหรือเงินทุนหมุนเวียนในแต่ละเดือน ดังนั้น อาจเกิดปัจจัยด้านลบในภายหน้าที่จะส่งผลต่อความโปร่งใสในการบริหารจัดการกลุ่มชุมชนทอผ้าไหมได้ ขณะที่บ้านดอนไม้งาม, บ้านกระชายสามัคคีและบ้านเกษตรพัฒนานั้น ประสบปัญหาทุกด้านโดยเฉพาะบ้านเกษตรพัฒนาเป็นการผลิตส่วนบุคคลเท่านั้นซึ่งกลุ่มไม่มีความเข้มแข็งที่เป็นหัวใจสำคัญทำให้มีความเสี่ยงสูงที่จะเกิดการหายไปของการทอผ้าไหมภายในหมู่บ้าน ส่วนบ้านดอนไม้งามและบ้านกระชายสามัคคีก็มีทิศทางความอยู่รอดของการพัฒนาทอผ้าไหมน้อยมาก มีเพียงการรวมกลุ่มแบบหลวมๆ ไม่มีทิศทางหรือกรอบในการพัฒนาแต่อย่างใด เงินทุนไม่สามารถระดมทุนได้ทั้งหน่วยงานราชการและเงินส่วนตัวของสมาชิกทำให้ขาดสภาพคล่อง ส่วนเนื้อผ้าไหมจะเน้นการผลิตวัตถุดิบธรรมชาติที่ยังไม่เคยพัฒนาในด้านต่างๆ ทำให้คุณภาพด้อยกว่าท้องตลาดหรือชุมชนอื่นๆ ดังนั้น ต้องมีการปรับปรุงหรือแก้ไขโดยตัวนในการยกระดับให้มีมาตรฐานใกล้เคียงกับหมู่บ้านภายในตำบล

การอภิปรายผล

การทอผ้าไหมของเขตอำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์ ครอบคลุมทั้ง 4 ตำบล ประกอบด้วย ตำบลบ้านด่าน ตำบลปราสาท ตำบลวังเหนือและตำบลโนนขวาง ได้มีการทักทอเลี้ยงไหมมาช้านานตั้งแต่บรรพบุรุษ โดยมีการทำไปพร้อมกับอาชีพเกษตรกรรมในท้องถิ่น ด้วยการนำเวลาว่างจากการทำเกษตรกรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์และหารายได้เสริมอีกทางหนึ่งนอกเหนือฤดูกาลทำการเกษตร อย่างไรก็ตามการพัฒนาทอผ้าไหมเพื่อก่อให้เกิดรายได้เสริมมีการส่งเสริมอย่างจริงจัง ช่วงปี พ.ศ. 2544 สมัยรัฐบาลท่านทักษิณที่เน้นนโยบาย “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” ทำให้ชุมชนท้องถิ่นในหมู่บ้านได้เร่งพัฒนาทั้งทักษะการทอและเพิ่มปริมาณการผลิตผ้าไหมมากขึ้นเพื่อให้เกิดเป็นสินค้าต้นแบบของชุมชนตนเอง อย่างไรก็ตามในพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์ บ้านที่มี

ชื่อเสียงเกี่ยวกับการผลิตผ้าไหมระดับประเทศ คือ บ้านนาโพธิ์ อำเภอนาโพธิ์ จังหวัดบุรีรัมย์ ทำให้ผ้าไหมของอำเภอบ้านด่านมีผลกระทบเพื่อการจำหน่ายเป็นรายได้เสริมเป็นอย่างมาก ดังนั้นเพื่อให้เห็นถึงการอยู่รอดของการทอผ้าไหมของอำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์ จึงนำมาวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดผลกระทบร้ายแรง ดังนี้

1. ปัจจัยนำเข้า (Input) ประกอบด้วย 2 ด้าน คือ ด้านความเข้มแข็งและด้านการบริหารจัดการ ในทั้งหมด 10 หมู่บ้านในอำเภอบ้านด่าน พบว่าศักยภาพในการสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มทอผ้าไหมที่เกิดจากผู้นำชุมชนที่มีประสิทธิภาพในการบริหารงานสอดคล้องกับ Phong-inwong, R., & Kwangkankrai, T (2013) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ของการดำเนินงานของชุมชน โดยปัจจัยสำคัญของการขับเคลื่อนที่สำคัญก็คือ ภาวะผู้นำของผู้นำชุมชนที่จะทำเกิดประสิทธิภาพและเพื่อความอยู่รอดของกลุ่มจะมีทั้งหมด 3 หมู่บ้าน คือ (1) บ้านหนองแต้ ตำบลโนนขวาง (2) บ้านสัมพันธ์ ตำบลวังเหนือ (3) บ้านบุ ตำบลปราสาท โดยทั้ง 3 หมู่บ้านมีจุดเด่นที่สุดเกี่ยวกับการรวมกลุ่มกันในการสร้างกลุ่มทอผ้าไหมอย่างเป็นระบบ ด้วยการจัดตั้งนานกว่า 2-3 ปี สร้างฐานจากสมาชิกกลุ่มที่มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางของการพัฒนาและปรับปรุงด้วยการใช้หลักประชาธิปไตย ที่รับฟังความคิดเห็นภายในกลุ่มที่สามารถสร้างเป็นสหกรณ์และขยายเป็นวิสาหกิจชุมชน(ทศพร แก้วขวัญไกร, 2560) นอกจากนี้การหาแหล่งทุนของกลุ่มมีการประสานกับหน่วยงานของรัฐที่มาช่วยเหลือ แต่ก่อนที่จะขอแหล่งทุนจากหน่วยงานของรัฐได้ทำให้เห็นเกี่ยวข้องกับกระบวนทุนภายในสมาชิกก่อน ด้วยการทำให้เห็นถึงความมุ่งมั่นและตั้งใจในการช่วยเหลือตนเองมาหลายปี ก่อนที่จะนำไปขอเพิ่มทุนจากหน่วยงานของรัฐ เมื่อเข้าไปดูโครงสร้างของการสร้างฐานที่เข้มแข็งจากภายในกลุ่มด้วยสมาชิกในการขับเคลื่อนการผลิต สอดคล้องกับงานปริษา ปาโนรัมย์ และทศพร แก้วขวัญไกร (2552) อธิบายที่ความเข้มแข็งภายในกลุ่มในการกำหนดมาตรฐานแรงงานที่สร้างการพัฒนาให้เกิดความเชื่อมั่นที่สร้างรากฐานให้เป็นแหล่งทุนชุมชนก่อนที่จะเพิ่มทุนของหน่วยงานของรัฐ รวมทั้งยังมีการกำหนดระบบภายในด้วยการกำหนดบทบาทหน้าที่ชัดเจนของการจัดการทั้งด้านการหาแหล่งวัตถุดิบ ด้านการขายและที่สำคัญ คือ มีการประชุมกลุ่มสม่ำเสมอเพื่อทราบถึงปัญหาและหาแนวทางแก้ไขได้ทันทั่วถึง นอกจากนี้ได้มีการจัดบันทึกการประชุมทุกครั้ง เพื่อนำมาสร้างรูปแบบทิศทางความต้องการของกลุ่มให้เป็นรูปธรรม อย่างไรก็ตามสิ่งที่กังวลของทั้ง 3 กลุ่มคล้ายกัน คือ ในด้านเตรียมเยาวชนในการสืบทอดการทอผ้าไหมของชุมชน เนื่องจากผู้ทอผ้าไหมจะมีช่วงอายุระหว่าง 40-70 ปี ทำให้การสืบทอดระหว่างช่วงอายุ 20-30 ปีหายไปถึงแม้จะมีการสร้างความตระหนักให้เยาวชนเข้ามาศึกษาพร้อมทั้งอบรมในการทอผ้าไหมก็มีคนสนใจน้อยมาก สอดคล้องกับทศพร แก้วขวัญไกร, ศราวุฒิ กุตาวัน และสุพรรณิ สิंहแก้ว (2557) และทศพร แก้วขวัญไกร, รพีพรรณ พงษ์อินทร์วงศ์, ณัฐวุฒิ ชูขวัญ, ศศิพิมพ์มาศ หงส์สมบัติ และกิตติกร ฮวดศรี (2561) ที่พิจารณาถึงบุคลากรควรมีการวางแผน พัฒนาเพื่อรองรับของสมาชิกที่ต้องมีการอบรมการเรียนรู้ตลอดเวลาภายใต้กรอบแนวคิด PDCA ขณะที่กลุ่มชุมชนทอผ้าไหมที่มีโอกาสศูนย์หายในด้านการแข่งขันทางการตลาดที่จะผลิตก่อให้เกิดรายได้เพิ่มขึ้น วิเคราะห์ว่ามี 4 หมู่บ้านที่มีแนวโน้มจะลดลงและเลือนหายจากห้องตลาดและจะเหลือเพียงการผลิตเพื่อใช้ในบ้านเท่านั้น ประกอบด้วย (1) บ้านเกษตรพัฒนา ตำบลปราสาท (2) บ้านดอนไม้งาม ตำบลปราสาท (3) บ้านกระชายสามัคคี ตำบลปราสาท และ(4) บ้านโสนน้อย ตำบลวังเหนือ เนื่องจากการรวมกลุ่มอย่างหลวม คนภายในกลุ่มไม่ตระหนักถึงการมีส่วนร่วมอีกทั้งการบริหารจัดการภายในกลุ่มไม่มีทิศทางในการพัฒนาแต่อย่างใด ส่วนอีก 3 หมู่บ้านประกอบด้วย บ้านอร่าม ตำบลวังเหนือ, บ้านไผ่ทุ่ง ตำบลวังเหนือและบ้านปอแดง ตำบลโนนขวาง มีแนวทางที่สามารถพัฒนาและยกระดับขึ้นเพื่อการแข่งขันได้มากกว่า 4 หมู่บ้านที่กล่าวก่อนหน้าเพียงแต่สมาชิกในการรวมกลุ่มของการผลิตยังน้อยและแหล่งเงินทุนทั้งของสมาชิกและหน่วยงานของรัฐมาช่วยเหลือยังไม่เพียงพอทำให้การยกระดับการผลิตให้เพิ่มขึ้นไปอย่างช้าๆ

2. กระบวนการผลิต (Process) ประกอบด้วย 2 ด้าน คือ ด้านการเงินและการบัญชีและด้านการผลิตในส่วนกระบวนการผลิตของกลุ่มชุมชนทอผ้าไหมอำเภอบ้านด่าน ในด้านทรัพยากรการผลิตทั้ง 10 หมู่บ้าน ไม่มี

ปัญหาของวัตถุดิบในการผลิต ถึงแม้จะมีการผลิตด้วยการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมเองหรือการไปซื้อไหมจุนมาทำการทักทอเนื่องจากวัตถุดิบอยู่ในเขตพื้นที่เมืองบุรีรัมย์ มีเพียงบางส่วนที่ไปซื้อไหมจุนที่อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม เมื่อวิเคราะห์โดยส่วนใหญ่จะเห็นว่าภายใต้อำเภอบ้านด่านจะเน้นการซื้อไหมจุนเพื่อนำมาผลิตเป็นวัตถุดิบในการผลิตผ้าไหมมากกว่าที่จะปลูกหม่อนเลี้ยงไหมเอง เนื่องจากสะดวกสบาย อีกทั้งไม่จำเป็นต้องปลูกหม่อนหรือสาวไหมหรือการมัดหมี่ เป็นต้น ทำให้ง่ายในการผลิตตอบสนองความต้องการตลาดได้ทันทั่วทั้ง นอกจากนี้ส่วนใหญ่ใช้สีเคมีในการย้อมผ้าไหมเพราะติดทนได้ดีกว่าสีธรรมชาติและหาง่ายกว่าวัตถุดิบธรรมชาติในการนำมาต้มย้อมเส้นไหม อีกทั้งสีติดทนสู้สีเคมีไม่ได้ทำให้ปัญหาหลักของการผลิตผ้าไหมด้วยสีธรรมชาติมีน้อยมากในชุมชนกลุ่มทอผ้าไหม ขณะที่การจัดทำบัญชีการเงินเพื่อวิเคราะห์ถึงรายรับรายจ่ายผลต่างกำไรในแต่ละไตรมาส พบว่า บ้านสัมพันธ์ ตำบลวังเหนือและบ้านปอแดง ตำบลโนนขวาง มีเพียง 2 หมู่บ้านที่ทำบัญชีรายรับรายจ่ายของกลุ่มชุมชนทอผ้าไหมอย่างเป็นรูปธรรมและวิเคราะห์ถึงกำไรสุทธิที่จะนำมาเป็นเงินทุนสำรองไว้ใช้จ่ายในด้านต่างๆ ที่จะช่วยเหลือสมาชิกภายในกลุ่ม ทำให้กลุ่มมีการวิเคราะห์ทางการเงินในการใช้จ่ายในการผลิตให้สอดคล้องกับรายได้-รายจ่ายในการลงทุนผลิต ขณะที่หมู่บ้านอื่นๆ ไม่มีการทำบัญชีรายรับรายจ่ายที่จะสามารถบ่งบอกถึงสุขภาพทางการเงินในการดำเนินการผลิตทอผ้าไหมภายในกลุ่มได้เลย ซึ่งเป็นอันตรายอย่างยิ่งต่อการวางแผนทางการเงิน การลงทุนในระยะสั้นและระยะยาวและมีโอกาสเกิดการทุจริตได้ง่ายจากการบริหารงานของผู้ที่ไม่มีความซื่อสัตย์สอดคล้องกับงานทศพร แก้วขวัญไกร และคณะ (2559) ว่าด้วยเรื่องรายได้-รายจ่ายของชาวบ้านในการทำเกษตร ส่วนใหญ่มีรายได้ไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่าย มีหนี้สินที่เพิ่มขึ้นทุกปี ปัญหาสำคัญคือ การไม่มีการจัดทำบัญชีครัวเรือนหรือกลุ่มทำให้มีทรราชถึงภูมิคุ้มกันตนเองว่าอยู่ในสถานะใด ดังนั้น ประเด็นนี้ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องมีการดำเนินการเร่งด่วนในการจัดบันทึกรายรับรายจ่าย พร้อมทั้งมีผู้เชี่ยวชาญมาช่วยในการวิเคราะห์ถึงปัญหาการลงทุนอย่างจริงจังก่อนที่จะเกิดผลเสียรุนแรงในอนาคต

3. ผลผลิต (Output) ประกอบด้วย 2 ด้าน คือ ด้านการตลาดและด้านผลผลิต ปรากฏผลผลิต และฉลากสินค้าพบว่ามีเพียง 2 หมู่บ้านเท่านั้นที่มีความสัมพันธ์กันระหว่างด้านการตลาดกับการยกระดับสินค้าด้วยการสร้างผลผลิต ปรากฏผลผลิตให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมร่วมสมัยที่มีการประยุกต์ในการแข่งขันทางการตลาดได้ดีที่สุด คือ บ้านหนองแต้ ตำบลโนนขวางและบ้านบุ ตำบลปราสาท ที่มียอดขายเพิ่มขึ้นที่สามารถเป็นรายได้เสริมเป็นอย่างดี รองลงมาจากอาชีพหลักคือเกษตรกรรม สอดคล้องกับงาน ทศพร แก้วขวัญไกร (2560) ที่เห็นความสำคัญของวัฒนธรรมเชิงคุณค่าที่จะยกระดับการท่องเที่ยวด้วยการผ่านภูมิปัญญาความคิดฐานชุมชนมาผลิตเป็นผลผลิตที่สามารถแสดงความโดดเด่นให้กับชุมชน นอกจากนี้ยังร่วมกับหน่วยงานของรัฐเพื่อให้ช่วยยกระดับสินค้าให้ผ่านมาตรฐานผลิต- ภัณฑ์ชุมชนเพื่อรับประกันคุณภาพทางสินค้าในการผลิตอีกทางหนึ่งที่สามารถบูรณาการแก้ปัญหาความยากจนภายใต้ผลผลิตชุมชน (ปรีชา ปาโนรัมย์, ทศพร แก้วขวัญไกร และกุลกันยา ศรีสุข, 2552) อย่างไรก็ตามใน 2 หมู่บ้านนี้ก็ยังไม่สามารถเปรียบเทียบกับชุมชนนาโพธิ์ อำเภอนาโพธิ์ จังหวัดบุรีรัมย์ได้ เนื่องจากยังขาดเกี่ยวกับบรรจุกฎหมายที่สามารถเข้าสู่ตลาดสากล อีกทั้งความชัดเจนของฉลากสินค้ายังไม่ครอบคลุมรายละเอียดในการวัน เวลาการผลิตหรือการหมอดอายุ โดยปัญหาหลักคือการนำผ้าไหมเข้าสู่ตลาดภายนอกที่มีคุณภาพสูงกว่าถึง 5 ดาว อย่างไรก็ตามเมื่อเทียบภายในอำเภอบ้านด่านนั้น ทั้ง 2 หมู่บ้านมีศักยภาพที่จะสามารถพัฒนาให้เกิดมาตรฐานที่ดีขึ้นได้มากกว่านี้

สรุปได้ว่ากลุ่มชุมชนทอผ้าไหม อำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์ที่มีการจัดการกลุ่มที่สามารถจะเผชิญกับความท้าทายในการแข่งขันทางการตลาดและสามารถอยู่รอดได้ในอนาคตนั้น สามารถแบ่งได้ 3 กลุ่ม ดังนี้

- กลุ่มชุมชนทอผ้าไหมสามารถอยู่รอดในการจัดการกลุ่ม ประกอบด้วย 3 หมู่บ้าน คือ บ้านสัมพันธ์ ตำบลวังเหนือ, บ้านหนองแต้ ตำบลโนนขวางและบ้านบุ ตำบลปราสาท ของอำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์

- กลุ่มชุมชนทอผ้าไหมสามารถอยู่รอดในการจัดการกลุ่มถ้ามีการแก้ไขโดยเร่งด่วน ประกอบด้วย 3 หมู่บ้าน คือ บ้านอรัง ตำบลวังเหนือ บ้านไผ่ทุ่ง ตำบลวังเหนือ และบ้านปอแดง ตำบลโนนขวาง ของอำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์

- กลุ่มชุมชนทอผ้าไหมที่ไม่สามารถอยู่รอดในการจัดการกลุ่ม ประกอบด้วย 4 หมู่บ้าน คือ บ้านโสนน้อย ตำบลวังเหนือ บ้านดอนไม้งาม ตำบลปราสาท บ้านกระชายสามัคคี ตำบลปราสาท และบ้านเกษตรพัฒนา ตำบลปราสาท ของอำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลวิจัยไปใช้

1.1 เมื่อวิเคราะห์ถึงความอยู่รอดของการจัดการกลุ่มชุมชนทอผ้าไหม อำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า ประเด็นสำคัญของการสร้างกลุ่มชุมชนให้มีความยั่งยืนได้นั้น ต้องมีการสร้างความเข้มแข็งจากภายในชุมชนตนเองเป็นหลักด้วยการสร้างสมาชิกของกลุ่มให้ตระหนักถึงฐานรากของการช่วยเหลือตนเอง สร้างการมีส่วนร่วมตามหลักประชาธิปไตยจึงจะอยู่รอดได้ อีกทั้งความสำคัญอีกประการหนึ่งคือ การมีผู้นำที่เห็นเป้าหมายในอนาคตที่จะสร้างภูมิคุ้มกันให้กับกลุ่มด้วยการเสียสละ ดังนั้น สิ่งที่จะรีบดำเนินการจากผลงานวิจัยนี้ไปปรับใช้คือ การสร้างกลุ่มในรูปสหกรณ์อย่างมีส่วนร่วมเพื่อกำหนดนโยบายการบริหารจัดการภายในกลุ่มชุมชนทอผ้าไหม ถ้ามีสมาชิกจำนวนน้อยของแต่ละหมู่บ้าน แนะนำให้มีการรวมกลุ่มสหกรณ์อยู่ในรูปของตำบลเพื่อให้มีฐานที่มั่นคงในการกำหนดทิศทางผ้าไหมแต่ละตำบล เพราะในที่นี้มีตำบลวังเหนือ, ตำบลโนนขวางและตำบลปราสาท ในตำบลที่มีความเข้มแข็งก็จัดตั้งให้เป็นพี่เลี้ยงแก่ตำบลที่มีความเข้มแข็งน้อยกว่า

1.2 ประเด็นด้านการเงินการบัญชีและการตลาด ถือว่ามีความสำคัญรองลงมาจากการสร้างเข้มแข็งของกลุ่มที่จะต้องมีการจัดทำสำเนา โดยการจัดทำบัญชีนั้นจะช่วยให้เห็นถึงสุขภาพทางการเงินของกลุ่มชุมชนทอผ้าไหมที่เกิดขึ้นในแต่ละไตรมาสหรือแต่ละปีว่ามีทิศทางหรือแนวโน้มการใช้จ่ายอย่างไร หรือรายได้ที่ได้มาสอดคล้องกับรายจ่ายที่ลงทุนไปมากหรือน้อย หรือแม้กระทั่งทราบถึงวัตถุดิบ ทรัพยากรการผลิตต่างๆ ซ้อมมาใช้แล้วมีจุดคุ้มทุนต่อการผลิตหรือไม่ ดังนั้น การจัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายเป็นโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญในการทำธุรกิจ กรณีไม่มีความชำนาญในการทำบัญชีสามารถติดต่อหน่วยงานราชการหรือสถาบันการศึกษามาแนะนำวิธีการทำเพื่อให้เห็นแนวทาง ถ้ามีเยาวชนภายในหมู่บ้านเสนอแนะให้นำมาสร้างเป็นส่วนหนึ่งของกลไกในการขับเคลื่อน ด้วยการนำมาเรียนรู้อาจจัดทำบัญชีให้กับกลุ่มชุมชนทอผ้าไหมได้และการแข่งขันทางการตลาดยังไม่มีประสิทธิภาพของการผลิตที่ได้มาตรฐานเพียงพอทำให้ต้องสร้างและยกระดับคุณภาพผ้าไหมให้ได้มาตรฐานมากกว่าเดิม

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ทาศึกษาในการเพิ่มมูลค่าผ้าไหมด้วยการนำอัตลักษณ์เฉพาะแต่ละหมู่บ้านทำการผลิตร่วมสมัยกับวัฒนธรรมสมัยใหม่เพื่อมายกระดับฐานทางเศรษฐกิจชุมชนให้เป็นที่ประจักษ์

2.2 ทารูปแบบพัฒนาในอนาคตโดยมุ่งเน้นไปที่เยาวชนภายในชุมชนเพื่อมาสืบทอดมรดกวัฒนธรรมทอผ้าไหม โดยรูปแบบเน้นการผลิต การออกแบบประยุกต์ การตลาดในอนาคตและการยกระดับเป็นแฟชั่นพื้นที่ที่ยั่งยืน

2.3 การหาช่องทางการตลาดของกลุ่มเป้าหมายที่แตกต่างจากกลุ่มตลาดด้านบนที่มีราคาสูง มาสร้างวิธีการผลิตผ้าไหมจากการย้อมแบบธรรมชาติเพื่อให้เกิดการเข้าสู่ตลาด

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงมหาดไทย. (2539). *ราชกิจจานุเบกษา 113 (พิเศษ 18 ง): ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องแบ่งเขตท้องที่อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ ตั้งเป็นกิ่งอำเภอบ้านด่าน*. กรุงเทพฯ: กระทรวงมหาดไทย.
- กลุ่มทอผ้าไหมบ้านกระชายสามัคคี. (2561, 4 กันยายน). สมาชิกกลุ่มทอผ้าไหมบ้านกระชายสามัคคี. [บทสัมภาษณ์.]
- กลุ่มทอผ้าไหมบ้านเกษตรพัฒนา. (2561, 18 กันยายน). สมาชิกกลุ่มทอผ้าไหมบ้านเกษตรพัฒนา. [บทสัมภาษณ์.]
- กลุ่มทอผ้าไหมบ้านดอนไม้งาม. (2561, 11 กันยายน). สมาชิกกลุ่มทอผ้าไหมบ้านดอนไม้งาม. [บทสัมภาษณ์.]
- กลุ่มทอผ้าไหมบ้านบุ. (2561, 25 กันยายน). สมาชิกกลุ่มทอผ้าไหมบ้านบุ. [บทสัมภาษณ์.]
- กลุ่มทอผ้าไหมบ้านปอแดง. (2561, 7 สิงหาคม). สมาชิกกลุ่มทอผ้าไหมบ้านปอแดง. [บทสัมภาษณ์.]
- กลุ่มทอผ้าไหมบ้านไผ่ทุ่ง. (2561, 21 สิงหาคม). สมาชิกกลุ่มทอผ้าไหมบ้านไผ่ทุ่ง. [บทสัมภาษณ์.]
- กลุ่มทอผ้าไหมบ้านสัมพันธ์. (2561, 24 กรกฎาคม). สมาชิกกลุ่มทอผ้าไหมบ้านสัมพันธ์. [บทสัมภาษณ์.]
- กลุ่มทอผ้าไหมบ้านโสนน้อย. (2561, 9 กรกฎาคม). สมาชิกกลุ่มทอผ้าไหมบ้านโสนน้อย. [บทสัมภาษณ์.]
- กลุ่มทอผ้าไหมบ้านหนองแต้. (2561, 14 สิงหาคม). สมาชิกกลุ่มทอผ้าไหมบ้านหนองแต้. [บทสัมภาษณ์.]
- กลุ่มทอผ้าไหมบ้านอารัง. (2561, 19 กรกฎาคม). สมาชิกกลุ่มทอผ้าไหมบ้านอารัง. [บทสัมภาษณ์.]
- จริยา แอนเดอร์สัน. (2561, 10 กันยายน). ผู้นำกลุ่มทอผ้าไหมบ้านดอนไม้งาม. [บทสัมภาษณ์.]
- ทศพร แก้วขวัญไกร, ศราวุฒิ กุตาวัน, และสุพรรณิ สิงห์แก้ว. (2557). แนวทางการพัฒนาธุรกิจรีสอร์ททอผ้าไหมศึกษาเรือนางรองรีสอร์ท เมืองนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์. *วารสารวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์*, 9(1), 39-48.
- ทศพร แก้วขวัญไกร. (2560ก). การยกระดับการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนสู่ความยั่งยืนในยุคไทยแลนด์ 4.0. ในงานประชุมวิชาการระดับชาติเรื่อง “วิจัยจากองค์ความรู้สู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน: นวัตกรรมและเทคโนโลยีวิชาการ 2017”. การประชุมวิชาการระดับชาติจัดโดยมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสุรินทร์. สุรินทร์.
- ทศพร แก้วขวัญไกร. (2560ข). ทางรอดวิกฤติเศรษฐกิจด้วยแนวทางวิสาหกิจชุมชน. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 9(2), 33-50.
- ทศพร แก้วขวัญไกร. (2560ค). แนวทางการพัฒนาศักยภาพทางเศรษฐกิจของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสู่คุณค่าทางสังคมเพื่อยกระดับเป็นมรดกการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในศตวรรษที่ 21. ในงานประชุมวิชาการท่องเที่ยวระดับชาติครั้งที่ 1 “การพัฒนาการท่องเที่ยวไทยสู่ศตวรรษที่ 21”. การประชุมวิชาการระดับชาติ จัดโดยมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. อุบลราชธานี.
- ทศพร แก้วขวัญไกร, บัญชา จันทราช, ภวิหาญ พนะนุรัมย์, รุ่งณา เมินดี, ศิระ เพ็ชรจำเริญสุข, และวณิชชา แผลงรักษา. (2559). การวิจัยเชิงปฏิบัติการบูรณาการเพื่อแก้ปัญหาคาความยากจนของเกษตรกรผู้ผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์โดยใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในตำบลเสม็ด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์. ในรายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ “ราชภัฏวิจัยครั้งที่ 4”. การประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติจัดโดยมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, บุรีรัมย์
- ทศพร แก้วขวัญไกร, รัตพรพนธ์ พงษ์อินทร์วงศ์, ณัฐวุฒิ ชูขวัญ, ศศิพิมพ์มาศ หงส์สมบัติและกิตติกร ฮวดศรี. (2561). การพัฒนาศักยภาพบุคลากรภาคอุตสาหกรรมบริการ กรณีศึกษาเขตพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์. ในบทความวิชาการประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 2. การประชุมวิชาการจัดโดยมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด, ร้อยเอ็ด.

- ทองดี จงกะชาติ. (2561, 6 สิงหาคม). ผู้นำกลุ่มทอผ้าไหมบ้านปอแดง. [บทสัมภาษณ์.]
- ทิพวัลย์ สีจันทร์. (2546). *พลวัตการเกษตรและเศรษฐกิจชุมชนภาคกลาง*. กรุงเทพฯ: บริษัทพิมพ์ดี จำกัด.
- น้อย สาละ. (2561, 23 กรกฎาคม). ผู้นำกลุ่มทอผ้าไหมบ้านสัมพันธ. [บทสัมภาษณ์.]
- บ้งอร ประกอบแจ่ม. (2561, 13 สิงหาคม). ผู้นำกลุ่มทอผ้าไหมบ้านหนองแต้. [บทสัมภาษณ์.]
- บุญเต็ม เขตรัมย์. (2561, 8 กรกฎาคม). ผู้นำกลุ่มทอผ้าไหมบ้านโสนน้อย. [บทสัมภาษณ์.]
- ปรีชา ปาโนรัมย์, ทศพร แก้วขวัญไกร, และกุลกัญญา ศรีสุข. (2552). การพัฒนาแบบบูรณาการเพื่อแก้ปัญหาความยากจน: กรณีศึกษาบ้านโคกใหญ่ หมู่ 9 ตำบลเสม็ด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์. *วารสารวิจัย มข*, 14(8), 724-734.
- ปรีชา ปาโนรัมย์, และทศพร แก้วขวัญไกร. (2552). มาตรฐานการดำเนินงานของบริษัทจัดส่งแรงงานไปต่างประเทศและผลกระทบต่อแรงงานไทยที่เดินทางไป กรณีศึกษาบริษัทจัดส่งแรงงานภายในเขตอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์. *วารสารสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ*, 41(2), 13-31.
- วทัญญู ใจบริสุทธิ์.(2561, 25 สิงหาคม). การศึกษาโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ภายใต้วาทกรรมความเป็นสินค้า. *กองทุนวิจัยมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ประจำปีงบประมาณ 2556*. สืบค้นจาก file:///C:/Users/User/Downloads/82708-Article%20Text-200428-1-10-20170411.pdf
- ศศินันท์ เจียมรัมย์. (2561, 24 กันยายน). ผู้นำกลุ่มทอผ้าไหมบ้านบุ. [บทสัมภาษณ์.]
- สลักฤทัย สมฤทธิ, และไพฑูรย์ อินตะขัน. (2555). การบริหารต้นทุนและผลตอบแทนผลิตภัณฑ์จากผ้าทอเที้ออำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา. *วารสารการจัดการ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง*, 5(1), 116-125.
- สัตตยา ดูชาติรัมย์. (2561, 3 กันยายน). ผู้นำกลุ่มทอผ้าไหมบ้านกระชายสามัคคี. [บทสัมภาษณ์.]
- สายฝน นามบุตร. (2561, 17 กันยายน). ผู้นำกลุ่มทอผ้าไหมบ้านเกษตรพัฒนา. [บทสัมภาษณ์.]
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561, 27 สิงหาคม). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง พ.ศ.2560-2564*. สืบค้นจาก http://www.nesdb.go.th/ewt_dl_link.php?nid=6422
- สำนักงานเทศบาลตำบลบ้านด่าน.(2561, 6 กันยายน). *ข้อมูลพื้นฐานสำนักงานเทศบาลตำบลบ้านด่าน*. สืบค้นจาก <http://www.bandancity.go.th/index.php?op=staticcontent&id=15827>
- สำนักงานพัฒนาชุมชน. (2561, 6 กันยายน). *ประวัติความเป็นมาผ้าไหมบุรีรัมย์*. สืบค้นจาก http://phanomrung silk.com/about_th.html
- สินวน งดงาม. (2561, 18 กรกฎาคม). ผู้นำกลุ่มทอผ้าไหมบ้านอารัง. [บทสัมภาษณ์.]
- สุวิษา นะรานรัมย์. (2561, 20 สิงหาคม). ผู้นำกลุ่มทอผ้าไหมบ้านไผ่ทุ่ง. [บทสัมภาษณ์.]
- อินท์ชลิตา วัชรจิระโชติ. (2556). การศึกษาเปรียบเทียบการจัดการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตผ้าไหม อำเภอบ้านเขว้า และกลุ่มผลิตผ้าไหม อำเภอคอนสวรรค์ จังหวัดชัยภูมิ. *วารสารวิชาการบริหารธุรกิจ สมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย (สสอท.)*, 2(2), 47-63.
- Phong-inwong, R., & Kwangkankrai, T. (2013). *Transformations Leaderships, Policy of Government, Social Responsibility Awareness and Community Performance: Evidence from Community of Municipality Buriram, Thailand*. Paper presented at the 7th NRCT-ICSSR Joint Seminar on Inclusive Growth, Poverty Reduction and Human Security. Bangkok: Thailand Research Expo 2013.

